LITERA;TÚRA

Magyar irodalmi emlékhelyek az Alpoktól az Adriáig

Mađarski književni spomenici od Alpa do Jadrana

Madžarski literarni spomeniki od Alp do Jadrana

Lisztov inštitut – Madžarski kulturni center Ljubljana
Institut Liszt – Mađarski kulturni centar Zagreb

Ljubljana / Zagreb
2023.

Kiadó / Nakladnik / Založnik

Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ Ljubljana / Institut Liszt – Mađarski kulturni centar Ljubljana / Lisztov inštitut Madžarski kulturni center Ljubljana

Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ Zágráb / Institut Liszt – Mađarski kulturni centar Zagreb / Lisztov inštitut Madžarski kulturni center Zagreb

© Boris Dundović
© Kiss Gabriella
© Kruzslicz Tamás

Összeállították és szerkesztették / Sastavili i uredili / Sestavili in uredili

Manuela DREVENŠEK
KISS Gabriella
KRUZSLICZ Tamás
Veronika LISJAK
Aleksa MARTINOVIĆ
Mihaela MODIC
Martina POZNIĆ
Vito RADIKOVIĆ
Tina RAJ
Jelena SKOMRAK
Fran STARČEVIĆ

Grafikai szerkesztő / Grafički urednik / Grafični oblikovalec

Boris DUNDOVIĆ

Szakmai lektor / Stručna lektura / Strokovno lektoriranje

ĆURKOVIĆ-MAJOR Franciska

A magyar szöveget lektorálta / Lektura mađarskog teksta / Lektoriranje madžarskega besedila

MOLNÁR Ilona

A horvát szöveget lektorálta / Lektura hrvatskog teksta / Lektoriranje hrvaškega besedila

Kristina KATALINIĆ

A szlovén szöveget lektorálta / Lektura slovenskog teksta / Lektoriranje slovenskega besedila

Blaž BOŽIČ

Nyomda / Tisak / Tisk

Tiskarna Jež
Jež & Jež d.o.o.

A megjelenés éve / Godina objavljivanja / Leto izdaje

2023.

Megjelenik 250 példányban. / Naklada 250 primjeraka. / Naklada 250 izvodov.

A kiadvány megjelenését Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma, Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa és a Petőfi Kulturális Ügynökség támogatta.

Izdanje je objavljeno uz potporu Ministarstva vanjskih poslova i vanjske trgovine Mađarske, Vijeće mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba i Agencija za kulturu Petőfi.

Publikacija je izšla s podporo Ministrstva za zunanje zadeve in zunanjo trgovino Madžarske, Sveta madžarske manjšine mesta Zagreb in Kulturne agencije Petőfi.

CIP:

ISBN:

Lisztov inštitut
Ljubljana

Institut Liszt
Mađarski kulturni centar Zagreb

HUNGARIAN VISITING LECTURER NETWORK

; TARTALOM / SADRŽAJ / KAZALO

5 *Előszó / Uvodna riječ / [SLO]*

9 *Köszönetnyilvánítás / Zahvale / [SLO]*

12 HORVÁTORSZÁG / HRVATSKA / HRVAŠKA

14 FEJTŐ Ferenc

18 FESZTY Árpád

22 Janus PANNONIUS (Ivan ČESMIČKI)

30 JÓKAI Mór

36 LEHOCZKY Tivadar

40 MÓRA Ferenc

44 PETŐFI Sándor

48 SZABÓ Lőrinc

60 ZRÍNYI Miklós (Nikola VII. ZRINSKI)

66 SZLOVÉNIA / SLOVENIJA / SLOVENIJA

68 ESTERHÁZY Péter

72 KERTÉSZ Imre

76 MIKSZÁTH Kálmán

82 PETŐFI Sándor

88 RADNÓTI Miklós

95 *Helynévmutató / Kazalo imena mjesta / Indeks krajevnih imen*

96 *Források / Izvori / Viri*

99 *A képek forrása / Izvori slika / Vir fotografij*

; ELŐSZÓ

HU

A Ljubljanai Egyetem Összehasonlító és Általános Nyelvészeti Tanszék magyar lektorátusának, valamint a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszékének nyelvi lektorai és magyarul tanuló hallgatói azzal a céllal állították össze ezt a kiadványt, hogy bemutassák azokat a szlovéniai és horvátországi helyszíneket, amelyek méltán neves magyarokhoz – elsősorban írókhoz, költőkhöz – köthető irodalmi-művészeti emlékhelyek. A képzeletbeli túrán – az Alpok lábánál fekvő Maribortól az Adria partjain végighaladva Pirantól Dubrovnikig, majd északnak tartva Zágráb felé, egészen Csáktornyáig – az olvasó mintegy tizenöt településre látogathat el, ahol számos magyar vonatkozású érdekességgel, látnivalóval ismerkedhet meg.

Az anyag összeállítása során alapos kutató- és terepmunkát végeztünk: a szerkesztők igyekeztek minden fellelhető adatot összegyűjteni és ellenőrizni, hogy minél pontosabb, a publikáció megjelenésekor is aktuális információkat adhassanak közre. A magyar szövegekben a magyar nyelvben használatos helynevek mellett zárójelben megadtuk a horvát, illetve szlovén megfelelőket is, a fordításokban azonban csak az adott nyelvben használt megnevezéseket alkalmaztuk. Az eligazodást a belső borítón helyet kapott térképvázlat, továbbá a kiadvány végén helynévmutató is segíti. A munka során felhasznált anyagok bibliográfiája, valamint az illusztrációk forrása a gyűjtemény végén található.

Tartson velünk ezen az izgalmas utazáson!

Kiss Gabriella
lektor, Zágrábi Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar, Hungarológia Tanszék

Kruzslicz Tamás
lektor, Ljubljanai Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
Összehasonlító és Általános Nyelvészeti Tanszék

; UVODNA RIJEČ

HR

Lektori i studenti Lektorata za mađarski jezik pri Odsjeku za poredbenu i opću lingvistiku Sveučilišta u Ljubljani i Katedre za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sastavili su ovu publikaciju kako bi predstavili ona mjesta u Hrvatskoj i Sloveniji u kojima se mogu pronaći književno-umjetnički spomenici vezani uz poznate Mađare, prvenstveno književnike i pjesnike. Na zamišljenom putovanju, koje vodi od Maribora u podnožju Alpa, obalom Jadrana od Pirana do Dubrovnika, potom na sjever prema Zagrebu i sve do Čakovca, čitatelje čeka petnaestak lokaliteta na kojima se mogu upoznati s mnogim zanimljivostima i spomenicima vezanima za mađarsku kulturu.

Prilikom izrade publikacije provedeno je temeljito terensko istraživanje: urednici su nastojali prikupiti i provjeriti sve dostupne podatke kako bi publikacija u vrijeme objavljivanja bila što informativnija i aktualnija. U mađarskim tekstovima pored imena mjesta koja se upotrebljavaju u mađarskom u zagradama dajemo i njihove hrvatske i slovenske ekvivalente, dok u prijevodima donosimo imena koja su u upotrebi u slovenskom i hrvatskom jeziku. U snalaženju će čitateljima pomoći zemljopisna karta s unutrašnje strane korica, kao i kazalo imena mjesta na kraju publikacije. Na kraju knjižice također se nalaze popisi korištene literature i izvori ilustracija.

Pridružite nam se na ovom uzbudljivom putovanju!

Kiss Gabriella
Lektorica, Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Katedra za hungarologiju

Kruzslicz Tamás
Lektor, Sveučilište u Ljubljani
Filozofski fakultet, Odsjek za komparativnu i opću lingvistiku

; [SLO]

SI

[SLO]

Kiss Gabriella
Lektorica, Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Katedra za hungarologiju

Kruzslicz Tamás
Lektor, Sveučilište u Ljubljani
Filozofski fakultet, Odsjek za komparativnu i opću lingvistiku

; KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

HU

Jelen kiadvány megjelenéséhez sokan járultak hozzá. Segítségükért, munkájukért nem lehetünk elég hálásak, szeretnénk nekik itt is köszönetet mondani. Köszönet a Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ Ljubljana, a Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ Zágráb, a Petőfi Kulturális Ügynökség és Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsának anyagi támogatásáért. A horvátországi adatgyűjtés során felbecsülhetetlen segítségünkre voltak *Ćurkovic-Major Franciska*, a zágrábi Hungarológia Tanszék nyugalmazott docense, Szabó Lőrinc-kutató, valamint *Ágoston Gergely*, a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetettje, lovrani idegenvezető. További köszönet illeti *Marijan Varga* Donja Dubrava-i polgármestert, *Sandra Merdžant*, a Dubrovniki Kollégium (Učenički Dom Dubrovnik) igazgatónőjét, a Remetei Plébániahivatalt (Župni ured, Remete), *Ana Šestakot*, a csáktornyai Muraköz Múzeum vezető kurátorát (viša kustosica, Muzej Međimurja Čakovec), *Marijana Korunek-Medvedet*, a Horvát Kulturális Örökségvédelmi Hivatal munkatársát, hogy a kutatás során felmerült kérdéseinkre készséggel válaszoltak. A szlovéniai adatgyűjtést önzetlenül segítették a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány Kertész Imre Intézete, az MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattárának és Régi Könyvek Gyűjteményének osztályvezetője, *dr. Babus Antal*, *dr. Ferencz Győző* egyetemi oktató, Radnóti-kutató, *Zorko Bajc*, a pirani Szent György plébániatemplom lelkésze, *dr. Szűcs Teréz*, irodalomtörténész és a maribori Katonai Múzeum (Vojaški muzej) munkatársai. Őket is köszönet illeti.

Hálásak vagyunk továbbá *Boris Dundovićnak* a borító megtervezéséért és a gyűjtemény grafikai szerkesztéséért, *Kovács Leának* a versek horvát fordításáért, *Nina Ambrožičnak* a Petőfi-vers szlovén fordításának rendelkezésünkre bocsátásáért, *Tamaskó Eszternek*, a Rijekai Egyetem lektorának, *Vedran Anšaknak*, *Kovačević-Madarász Valériának* a tőlük kapott fotókért, *Molnár Ilonának* a magyar, *Kristina Katalinićnak* a horvát, *Blaž Božičnak* a szlovén szöveg lektorálásában nyújtott segítségéért, és nem utolsó sorban hallgatóinknak a kitartó, áldozatos munkájukért.

; ZAHVALE

HR

Izdavanju ove publikacije pridonijeli su mnogi. Kako bismo im zahvalili na pomoći i radu, želimo ih i ovdje spomenuti. Zahvaljujemo Institutu Liszt – Mađarski kulturni centar Ljubljana, Institutu Liszt – Mađarski kulturni centar Zagreb, Kulturnoj agenciji Petőfi i Vijeću mađarske nacionalne manjine grada Zagreba na financijskoj potpori. Neprocjenjivu pomoć pri prikupljanju podataka u Hrvatskoj pružili su nam dr. *Franciska Ćurković-Major*, docentica u miru na Katedri za hungarologiju u Zagrebu, koja se u svom radu bavila i djelima Lőrinca Szabóa, kao i *Ágoston Gergely*, dobitnik Zlatnog križa Mađarske, turistički vodič u Lovranu. Osim njima zahvalni smo i *Marijanu Vargi*, načelniku Općine Donja Dubrava, *Sandri Merdžan*, ravnateljici Učeničkog doma Dubrovnik, Župnom uredu Remete, *Ani Šestak*, višoj kustosici Muzeja Međimurja u Čakovcu, *Marijani Korunek-Medved*, djelatnici hrvatske Uprave za zaštitu kulturne baštine. Svi su oni spremno odgovarali na sva naša pitanja tijekom ovog istraživanja. U prikupljanju podataka u Sloveniji nesebično su nam pomogli Institut Imrea Kertésza pri Zakladi za istraživanje povijesti i društva srednje i istočne Europe, voditelj odjela Knjižnice rukopisa i zbirke starih knjiga Knjižnično-informacijskog centra Mađarske akademije znanosti *dr. Antal Babus*, *dr. Ferencz Győző*, sveučilišni nastavnik koji je istraživao djelo Miklósa Radnótija, *Zorko Bajc*, pastor crkve Svetog Jurja u Piranu, *dr. Teréz Szűcs*, povjesničarka književnosti i djelatnica mariborskog Vojnog muzeja (Vojaški muzej). Hvala i njima!

Zahvaljujemo i *Borisu Dundoviću* za dizajn naslovnice i grafičko oblikovanje publikacije, *Lei Kovács* za hrvatski prijevod pjesama, *Nini Ambrožič* što nam je ustupila slovenski prijevod Petőfijeve pjesme, *Eszter Tamaskó*, lektorici za mađarski jezik Sveučilišta u Rijeci, *Vedranu Anšaku* i *Valériji Kovačević-Madarász* na fotografijama koje su nam ustupili, *Iloni Molnár* za lektoriranje mađarskog, *Kristini Katalinić* hrvatskog, *Blažu Božiču* slovenskog teksta te na kraju, ali ne i manje važno, hvala i našim studentima za njihov uporan i požrtvovan rad.

; [SLO]

SI

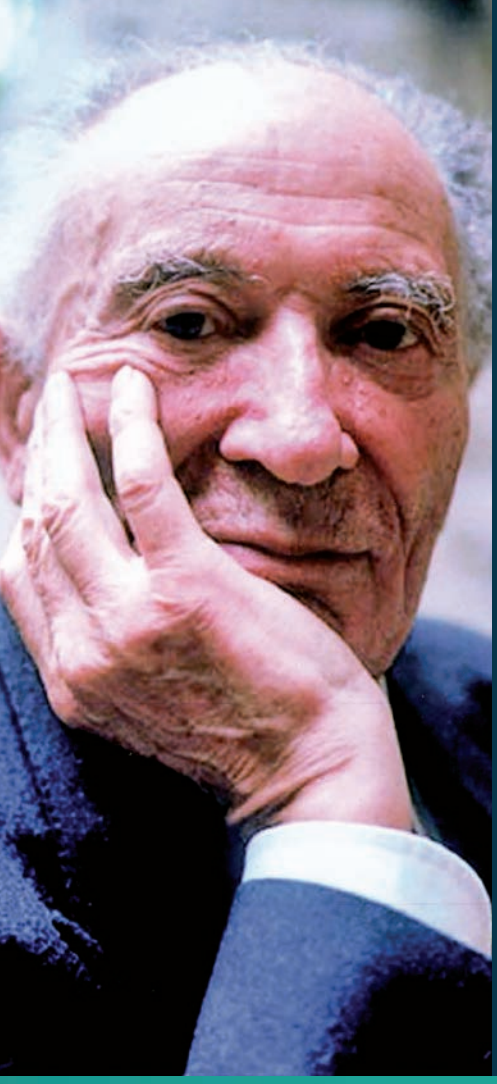
[SLO]

MAP - CROATIA

; HORVÁTORSZÁG

; HRVATSKA

; HRVAŠKA

FEJTŐ FERENC

(1909–2008)

- Francia–magyar történész, irodalomtörténész, kritikus, író, publicista, az MTA tagja, újságíró, politológus.
- Francusko-mađarski povjesničar, književni povjesničar, kritičar, pisac, publicist, član Mađarske akademije znanosti, novinar, politolog.
- Francosko-madžarski zgodovinar, literarni zgodovinar, kritik, pisatelj, publicist, član Madžarske akademije znanosti, novinar, politolog.

; ZÁGRÁB

HU

„Szülővárosom vagy, Zágráb, pedig nem benned születtem, mégis a te öledben érzem magam csak egészen otthon.”[1] – írja a városról 1935-ben a *Nyugat* című folyóiratban megjelent cikkében Fejtő Ferenc. Édesanyja Zágrábban született és halt meg, a városi temetőben, a Mirogojban helyezték örök nyugalomra. A Nagykanizsán született író erős kötődése a város iránt egyrészt anyjához, másrészt a nagyszüleinél töltött iskolai szünidőkhöz fűződő emlékeivel magyarázható, akik Kiskőrösről kerültek Zágrábba. A nagyszülők a Gundulićeva utca 49. szám alatti bérházban laktak. Az épület Gjuro Carnelutti tervei alapján Julije és Marija Varžička megrendelésére készült. Az építkezés 1897. február 1-jén kezdődött, és még ebben az évben, augusztus 11-én befejeződött. Az építőmester Valentin Cella volt.

2018 tavaszán a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Karának Hungarológiai Tanszéke, Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa, a zágrábi Ady Endre Magyar Kultúrkör és a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság a Gundulićeva utca 49. szám alatti épület homlokzatán Fejtő Ferenc-emléktábla elhelyezését kezdeményezte, s ezt Zágráb Város illetékes szervei jóvá is hagyták. Az emléktábla-állításhoz a központi engedély mellett szükség lett volna a társasház lakástulajdonosainak beleegyezésére is, ám azt többszöri, kitartó próbálkozás ellenére sem sikerült megszerezni.

1 Fejtő Ferenc: „Zágrábi utinapló”: 351.

Fejtő Ferenc édesanyjának sírja a Mirogoj temetőben

Grob majke Ferenca Fejtőa na Gradskom groblju Mirogoj

Grob matere Ferenca Fejtőja na pokopališču Mirogoj

; ZAGREB

HR

„Zagrebe, ti si moj rodni grad, premda se u tebi nisam rodio, u tvojem se krilu ipak osjećam posve kod kuće.”[1] – piše Ferenc Fejtő o ovom gradu u članku objavljenom u časopisu *Nyugat* (*Zapad*) 1935. godine. Njegova majka rodila se i preminula u Zagrebu, a sahranjena je na Gradskom groblju Mirogoj. Snažnu piščevu povezanost sa Zagrebom, iako je rođen u Velikoj Kaniži (Nagykanizsa), mogu s jedne strane objasniti njegova sjećanja na majku, a s druge strane sjećanja na školske praznike provedene kod bake i djeda koji su se u Zagreb doselili iz Kireša (Kiskőrös u Mađarskoj). Živjeli su u stambenoj zgradi na adresi Gundulićeva ulica 49. Zgradu su dali izgraditi Julije i Marija Varžička prema nacrtima Gjure Carneluttija. Gradnja je započela 1. veljače 1897. i dovršena 11. kolovoza iste godine, a izgradnju je vodio Valentin Cella.

U proljeće 2018. Katedra za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Vijeće mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba, Mađarsko kulturno društvo „Ady Endre” i Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj inicirali su postavljanje spomen-ploče Ferencu Fejtőu na pročelje zgrade u Gundulićevoj ulici, za što su i dobili dopuštenje nadležnih tijela u gradu Zagrebu. Međutim, za postavljanje ploče bila je potrebna i suglasnost vlasnika stanova u zgradi, koju usprkos nekoliko upornih pokušaja nije bilo moguće dobiti.

1 Fejtő Ferenc: „Zágrábi utinapló”: 351.

„Szomorú, hogy most hiába mennék a Gundulicseva ulica 49. alá, hiába futnék fel a második emeletre, az ajtón más név áll már…”
[Fejtő Ferenc: *Érzelmes utazás*: 25.]

“Tužno je što bih sada uzalud pošao u Gundulićevu 49, uzalud bih otrčao na drugi kat, jer se na tamošnjim vratima već koči drugo ime…”
[Ferenc Fejtő: *Sentimentalno putovanje*: 25.]

»Kako žalostno je – zaman mi je zdaj hoditi na Gundulićevo 49, zaman bi stekel v drugo nadstropje; na vratih že piše drugo ime…«
[Fejtő Ferenc: *Érzelmes utazás*: 25.]

; ZAGREB

SI

»Ti si moje rodno mesto, Zagreb, čeprav sem rodil drugje; v tvojem naročju se počutim popolnoma domače.«[1] – Ferenc Fejtő je o mestu pisal v svojem članku, objavljenem v reviji *Nyugat* (*Zahod*) leta 1935. Njegova mati se je rodila in umrla v Zagrebu, pokopana pa je na mestnem pokopališču Mirogoj. V Nagykanizsi rojeni pisatelj je bil močno navezan na Zagreb, verjetno zaradi spominov na mamo in šolske počitnice pri starih starših, ki so se tja preselili iz Kiskőrösa. Stari starši so živeli v stanovanjski hiši na Gundulićevi 49. Stavbo sta dala zgraditi Julije in Marija Varžička po načrtih Gjura Carneluttija. Gradnja se je začela 1. februarja 1897 in končala 11. avgusta istega leta. Vodja gradnje je bil Valentin Cella.

Spomladi 2018 so Oddelek za hungaristiko Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu, Svet madžarske manjšine mesta Zagreb, zagrebško Madžarsko kulturno društvo Endreja Adyja in Madžarsko znanstveno-umetniško društvo na Hrvaškem želeli Ferencu Fejtőju na pročelju stavbe na Gundulićevi 49 postaviti spominsko ploščo. Uradno dovoljenje za postavitev so dobili, morali pa bi imeti tudi soglasje etažnih lastnikov, ki ga kljub večkratnim vztrajnim poskusom ni bilo mogoče pridobiti.

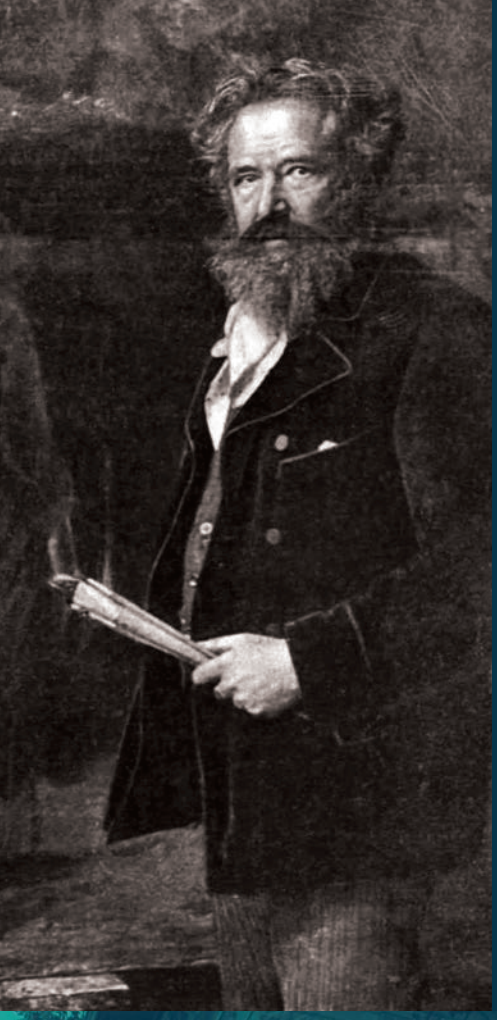
1 Fejtő Ferenc: „Zágrábi utinapló": 351.

A 2018-as emléktábla terve (készítették: Ćurković-Major Franciska és Boris Dundović)

Projekt za spomen-ploču iz 2018. (izradili: Franciska Ćurković-Major i Boris Dundović)

Načrt spominske plošče iz leta 2018 (izdelala Franciska Ćurković-Major in Boris Dundović)

FESZTY ÁRPÁD

(1856–1914)

- **Magyar festőművész, író.**
- **Mađarski slikar, pisac.**
- **Madžarski slikar, pisatelj.**

; FIUME, LAURANA

HU

Főleg vallási és történelmi tárgyú képeket festett, népszerűségét elsősorban az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban kiállított, *Magyarok bejövetele* című körképének köszönheti. Falfestményei közül legismertebbek az Operaház előcsarnokát díszítő, különböző hangokat jelképező freskói: a *Kagylóbúgás*, a *Madárdal*, a *Patakcsörgedezés*, a *Nimfák tánca*, *A faun zenéje*, a *Viharzúgás*, a *Sappho zenéje*, a *Visszhang* és a *Csigakürt hangja*. Műveit a Magyar Nemzeti Galéria őrzi. Irodalmi szalont alapított, saját maga is írt. Megjelent művei: az *Én parasztjaim* (1897) című novellás-kötete, valamint az *Árva Bandi* című költői elbeszélése (1908).

Feszty Árpád 1914 áprilisában feleségével, Jókai Rózával (akivel 1888 augusztusában esküdött meg a fiumei [rijekai] székesegyházban) és lányával, Feszty Masával Lauranába (Lovranba) költözött, hogy tüdőbaját gyógykezeltesse, hiszen a tenger sós, páradús és a hegyoldal ózondús levegőjének keveredése mindig is gyógyító hatással volt a különböző légzőszervi betegségekre. Akkoriban ez a kisváros (mint ahogyan az egész abbáziai [opatijai] riviéra) a Monarchia egyik legfontosabb gyógy- és üdülőhelye volt. A festő a Villa Florában hunyt el 1914. május 31-én. A szecessziós villát Attilio Maguolo tervei alapján dr. Ludwig Loew pécsi orvos építtette 1909-ben. A Villa Flora bejáratánál Feszty Árpád tiszteletére 2003-ban Ágoston Gergely kezdeményezésére emléktáblát állított a rijekai Baross Gábor Magyar Kultúrkör.

A Villa Flora napjainkban
Vila Flora danas
Vila Flora danes

Slikao je uglavnom djela vjerske i povijesne tematike, a svoju popularnost najviše duguje panorami *Dolazak Mađara*, izloženoj u Nacionalnom povijesnom spomen-parku u Ópusztaszeru, u blizini Segedina. Njegovi najpoznatiji murali su freske koje ukrašavaju predvorje Mađarske državne opere, a predstavljaju različite zvukove: *Šum školjki*, *Pjev ptica*, *Žubor potoka*, *Ples nimfi*, *Glazba fauna*, *Brujanje oluje*, *Sapfina glazba*, *Jeka* i *Zvuk morskog roga*. Njegova djela čuvaju se u Mađarskoj nacionalnoj galeriji. Osnovao je književni salon, a i sam je pisao. Objavio je zbirku pripovijedaka *Én parasztjaim* (*Moji seljaci*) 1897. i poemu *Árva Bandi* (*Siroti Bandi*) 1908.

U travnju 1914. Árpád Feszty se preselio u Lovran sa suprugom Rozom Jókai (s kojom se vjenčao u kolovozu 1888. u katedrali u Rijeci) i kćeri Mašom Feszty, kako bi izliječio plućnu bolest. Naime, mješavina slanog, vlažnog mora i planinskog zrakabogatog ozonom uvijek ljekovito djeluje na različite bolesti dišnog sustava. U to je vrijeme ovaj gradić (kao i cijela Opatijska rivijera) bio jedno od najvažnijih lječilišta i odmarališta u Monarhiji. Slikar je preminuo u Vili Flora 31. svibnja 1914. godine. Secesijsku vilu dao je sagraditi 1909. godine dr. Ludwig Loew, liječnik iz Pečuha, prema nacrtu Attilija Maguola. Spomen-ploču u čast Árpáda Fesztyja postavila je 2003. godine na ulazu u Vilu Flora Mađarska kulturna udruga Baross iz Rijeke, na inicijativu Gergelyja Ágostona.

Feszty Árpád emléktáblája a Villa Flora bejáratánál Lovranban

Spomen-ploča Árpádu Festyju na ulazu u Vilu Flora u Lovranu

Spominska plošča Árpáda Fesztyja na vhodu v vilo Flora v Lovranu

; REKA, LOVRAN

SI

Ustvarjal je večinoma verske in zgodovinske slike, priljubljen pa je bil predvsem zaradi svoje panorame z naslovom *Prihod Madžarov,* ki je bila razstavljena v Nacionalnem zgodovinskem spominskem parku Ópusztaszer. Preddverje operne hiše v Budimpešti krasijo njegove najbolj znane freske, ki upodabljajo različne zvoke: *Šumenje školjk*, *Petje ptic*, *Vrtinčenje potoka*, *Ples nimf*, *Favnova glasba*, *Nevihta*, *Sapfina glasba*, *Odmev* in *Zvok morskega roga.* Njegova dela hrani Madžarska narodna galerija. Ustanovil je literarni salon, ukvarjal se je tudi s pisanjem. Njegova objavljena dela: zbirka kratkih zgodb z naslovom *Én parasztjaim* (*Moji kmetje*), 1897, in njegova pesniška povest z naslovom *Árva Bandi* (*Sirota Bandi*), 1908.

Aprila 1914 se je Árpád Feszty z ženo Rózo Jókai (s katero se je poročil avgusta 1888 v katedrali na Reki) in hčero Mašo Feszty preselil v Lovran, da bi zdravil težave s pljuči. Tam se namreč mešata slan morski in z ozonom bogat zrak gorskega pobočja, kar deluje zdravilno na različne bolezni dihal. V tistem času je bilo to mestece (kot tudi celotna opatijska riviera) eno najpomembnejših zdraviliških in letoviških območij Avstro-Ogrske. Slikar je umrl v vili Flora 31. maja 1914. Secesijska vila je bila zgrajena po načrtih Attilia Maguola za dr. Ludwiga Loewa, zdravnika iz Pécsa, leta 1909. Leta 2003 je Madžarsko kulturno društvo Gáborja Barossa z Reke na pobudo Gergelya Ágostona na vhodu v Vilo Flora postavilo ploščo v čast Árpádu Fesztyju.

Feszty-emléktábla

Spomen-ploča Árpádu Fesztyju

Spominska plošča Árpáda Fesztyja

JANUS PANNONIUS

(1434–1472)

- Csezmiczei János. Az első név szerint is ismert magyar költő, humanista, pécsi püspök.
- Ivan Česmički. Prvi imenom poznati mađarski pjesnik, humanist i pečuški biskup.
- Prvi po imenu znani madžarski pesnik, humanist in škof v Pécsu.

; CSEZMICE, ZÁGRÁB (MEDVEVÁR)

HU

Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek,
S most Pannónia is ontja a szép dalokat.
Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld![1]

(*Pannónia dicsérete*, 1465 körül)

Csezmiczei János (horvátul Ivan Česmički) néven született a Magyar Királysághoz tartozó szlavóniai Csezmicén (Čazma). Kiemelkedő oktatásban részesült, erről anyai nagybátyja, a legmagasabb egyházi méltóságig jutó (Zrednai) Vitéz János gondoskodott. Ferrara és Padova egyetemén tanult, ahol a kánonjog mellett a humanista műveltséget megalapozó latin és ógörög nyelvet is elsajátította. Itáliai tanulmányai idején bebizonyosodott róla, hogy rendkívül tehetséges a költészet terén, epigrammákat, szonetteket írt latin nyelven, nevét pedig az antik művészek mintájára Janus Pannoniusra, azaz Pannóniai Jánosra változtatta. 1472 márciusában halt meg a Zágráb melletti Medvevárban (Medvedgrad). A zágrábi Remete városrészben, az ottani pálosok kolostorában temették el. Emléktáblája, amelyet Pécs városa adományozott Zágrábnak, a róla elnevezett utcában (Ivan Česmički), a remetei templom bejáratánál található. Az épületben a 2020-as márciusi és decemberi földrengés jelentős károkat okozott, ezért a kiadvány megjelenésekor zárva van.

Egyes források szerint a költő temetése után négy hónap (más források szerint egy év) múlva holttestét a pécsi székesegyházba vitték, hogy ott helyezzék örök nyugalomra. A történelem viharaiban síremléke azonban eltűnt. 1991-ben régészeti ásatások során a pécsi székesegyház restaurálásakor, annak 12. században épült altemplomában megtalálták, majd újratemették földi maradványait.

A Medvevár-erőd Zágráb északi részén, a Medvednica-hegység déli lejtőin található 593 méter magasan. A várat – a IV. Béla király által kinevezett – Fülöp, zágrábi püspök építtette 1249 és 1254 között védekezésül a tatárok esetleges további támadásai ellen. Kettős védőfallal, védőtornyokkal, ciszternával rendelkezett. Legértékesebb épülete a nyolcszögű, korai gótikus stílusban épült Szent Fülöp- és Szent Jakab kápolna, amelynek 3 méter magas, román stílusú kapuzata volt. 1262-ben királyi vár lett: egy kisebb és egy nagyobb palotát építettek hozzá, s mindennel felszerelték, ami abban az időben a királynak kényelmet és biztonságot nyújthatott. Ennek ellenére a történelem során sohasem

1 Lator László szerk.: *Janus Pannonius: Magyarországi humanisták*: 54.

volt királyi menedék, ostromot sem szenvedett soha, így stratégiai jelentőségét elvesztette. A várnak az idők folyamán több tulajdonosa volt; 1436-ban a Cilleiek vették meg. Cillei Ulrik halála (1456) után Vitovác Jánoshoz került, majd Mátyás fia, Corvin János lett új gazdája. (Corvin Jánost a horvátországi Lepoglavában temették el, az ottani pálos kolostorban). A mohácsi csatát követően egy időre a Zrínyi család birtoka lett. Az 1590. szeptember 15-i földrengés következtében az épületegyüttesben jelentős károk keletkeztek, így hosszú időre elhagyatottá vált. Utolsó tulajdonosai a Kulmer bárók voltak, akik Medvevárat egészen a második világháború végéig birtokolták. Az 1970-es évek végén a Horvátországi Restaurálási Intézet megkezdte az erőd helyreállítását. A kápolnát 1981-ben fedezték fel, ekkor teljesen fel is újították. 1994-ben a Horvátországért elesett katonák emlékére a déli torony lábánál felállították a Haza Oltára emlékművet, Kuzma Kovačić szobrászművész alkotását, amelyben örökláng ég minden horvát hős tiszteletére.

Az épületegyüttest 2018 és 2021 között európai uniós forrásból teljes egészében felújították (a munkálatokban több mint 200 szakértő vett részt), melynek során a várban egy modern információs központot is kialakítottak. Ennek köszönhetően napjainkban az ide látogatók interaktív kiállítások, oktatóprogramok és különféle rendezvények keretében ismerhetik meg a középkori erőd történetét, valamint a Medvednica-hegység természeti és kulturális értékeit.

A pálos kolostor Remetében egy 18. századi metszeten

Pavlinski samostan u Rametama na gravuri iz 18. stoljeća

Pavlinski samostan v Remetah na gravuri iz 18. stoletja

; ČAZMA, ZAGREB (MEDVEDGRAD)

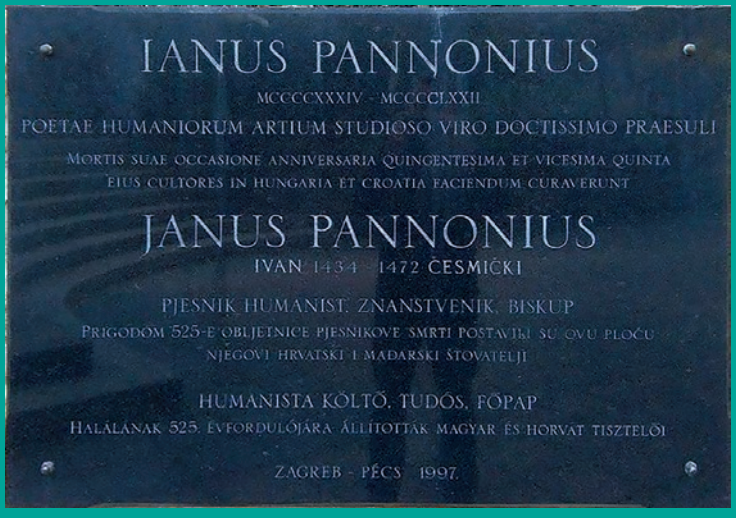
HR

Nekad je Italija svima davala birano štivo,
A sad im pjesme šalje Panonija ravna.
To velika slava je moja, no još veća je tvoja.
O ti, po mome duhu domovino slavna.

(*Slava Panonije*, oko 1465.)[1]

Rođen kao Ivan Česmički u Čazmi u Slavoniji koja je pripadala Ugarskom kraljevstvu. Izvrsnu naobrazbu stekao je zahvaljujući svom ujaku Ivanu Vitezu od Sredne, koji je ujedno bio i jedan od najviših crkvenih dostojanstvenika u Ugarskoj. Studirao je na sveučilištima u Ferrari i Padovi gdje je uz kanonsko pravo savladao i latinski i starogrčki, temelje humanističkog obrazovanja. Tijekom studija u Italiji pokazao se izuzetno nadarenim za pjesništvo, pisao je epigrame i sonete na

1 Elegije i epigrami Jan Panonije Vitez.

Janus Pannonius emléktáblája a remetei templom bejáratánál

Spomen-ploča na ulazu u crkvu u Remetama

Spominska plošča Janusu Pannoniusu na vhodu v puščavniško cerkev

latinskome, a po uzoru na antičke umjetnike promijenio je ime u Janus Pannonius, odnosno Jan Panonije. Preminuo je u ožujku 1472. na Medvedgradu kod Zagreba. Pokopan je u zagrebačkim Remetama, u tamošnjem pavlinskom samostanu. Njegova spomen-ploča, koju je Zagrebu darovao grad Pečuh, nalazi se u ulici nazvanoj po njemu (Ulica Ivana Česmičkog), pored ulaza u crkvu u Remetama. Potres u ožujku i prosincu 2020. godine prouzročio je znatnu štetu na crkvi, zbog čega je u i vrijeme objavljivanja ove publikacije bila zatvorena.

Prema nekim izvorima, četiri mjeseca nakon pokopa (prema drugim izvorima godinu dana kasnije) njegovo tijelo premješteno je u katedralu u Pečuhu, koja je trebala biti njegovo vječno počivalište. Međutim, u vihorima povijesti njegovu grobu izgubio se svaki trag. Za vrijeme arheoloških iskapanja tijekom obnove katedrale 1991. godine njegovi posmrtni ostaci pronađeni su u kripti sagrađenoj u 12. stoljeću, a zatim ponovno pokopani.

Utvrda Medvedgrad nalazi se na sjevernom dijelu Zagreba, na južnim obroncima Medvednice na nadmorskoj visini od 593 metra. Utvrdu je dao izgraditi zagrebački biskup Filip (biskupom ga je imenovao kralj Bela IV) između 1249. i 1254. godine u svrhu obrane od mogućih daljnjih napada Tatara. Utvrda je imala dvostruki zaštitni zid, zaštitne kule i cisternu. Najvrijednija građevina je oktagonalna ranogotička Kapelica sv. Filipa i Jakova, koja je imala tri metra visoka vrata u romaničkom stilu. Godine 1262. utvrda postaje kraljevski dvorac: uz nju su sagrađene jedna manja i jedna veća palača, opremljene sa svime što bi u to vrijeme kralju moglo pružiti udobnost i sigurnost. Unatoč tome, Medvedgrad nikada u povijesti nije bio kraljevsko utočište, a nikada nije pretrpio ni opsadu, zbog čega je izgubio stratešku važnost. Utvrda je tijekom godina imala više vlasnika; 1436. utvrdu su kupili Celjski grofovi. Nakon smrti Ulrika II. Celjskog (1456), vlasnik postaje János Vitovác, a nakon njega dolazi u posjed sina Matije Korvina, Ivaniša. (Ivaniš Korvin pokopan je u hrvatskoj Lepoglavi, u tamošnjem pavlinskom samostanu). Nakon Mohačke bitke jedno kraće vrijeme bila je u vlasništvu obitelji Zrinski. U potresu 15. rujna 1590. kompleks zgrada je pretrpio značajna oštećenja, te je duže vremena bio napušten. Posljednji vlasnici bili su baruni Kulmer koji su posjedovali Medvedgrad sve do kraja Drugog svjetskog rata. Krajem 1970-ih godina Hrvatski restauratorski zavod započeo je s obnovom utvrde. Kapelica je otkrivena te u potpunosti obnovljena 1981. godine. Godine 1994. godine pod južnom kulom Medvedgrada podignut je spomenik Oltar domovine, djelo kipara Kuzme Kovačića, gdje gori vječni plamen u čast svim hrvatskim junacima.

Kompleks zgrada u potpunosti je obnovljen između 2018. i 2021. godine sredstavima Europske Unije (u radovima je sudjelovalo više od 200 stručnjaka), kada je sagrađen i suvremeni centar za posjetitelje. Zahvaljujući tome posjetitelji se danas u okviru interaktivnih izložbi, edukativnih programa i raznih drugih događanja mogu upoznati s poviješću ove srednjovjekovne utvrde te prirodnim i kulturnim vrijednostima Medvednice.

; ČAZMA, ZAGREB (MEDVEDGRAD)

SI

Doslej so le v Italiji nastajale knjige,
zdaj pa tudi Panonija lepe pesmi širi.
Sem zelo cenjen, ponos sem svoje domovine.
Moj duh je vse veličastnejši, zato ta zemlja postaja slavna!

(*Hvalnica Panoniji,* okoli 1465)[1]

Rodil se je kot János Csezmiczei (v hrvaščini Ivan Česmički) v kraju Csezmice (danes Čazma) v Slavoniji, ki je pripadala ogrskemu kraljestvu. Odlično izobrazbo mu je omogočil njegov stric po materini strani János Vitéz (Zrednai), ki je dosegel najvišje cerkveno dostojanstvo. Česmički je študiral na univerzah v Ferrari in Padovi, kjer se je poleg kanonskega prava učil tudi latinščino in staro grščino – temelje humanistične vzgoje. Med študijem v Italiji se je izkazal kot izjemno nadarjen za pesništvo, pisal je epigrame in sonete v latinščini ter se po vzoru antičnih umetnikov preimenoval v Janusa Pannoniusa, torej Janeza Panonskega. Umrl je marca 1472 v Medvedgradu pri Zagrebu. Pokopan je bil v zagrebški četrti Remete, v tamkajšnjem pavliškem samostanu. Njegova spominska plošča, ki jo je Zagrebu podarila mestna občina Pécs, se nahaja na ulici, imenovani po njem (Ulica Ivana Česmičkog), pri vhodu v remetsko cerkev. Potres v marcu in decembru 2020 je močno poškodoval stavbo, zato je v času objave te publikacije zaprta.

Po nekaterih virih so štiri mesece (po drugih eno leto) po pesnikovem pogrebu njegovo truplo odnesli v stolnico v Pécsu in ga tam pokopali, vendar je njegov grob izginil v viharjih zgodovine. Leta 1991 so med arheološkimi izkopavanji med obnovo stolnice našli njegove posmrtne ostanke in jih ponovno pokopali v kripti, zgrajeni v 12. stoletju.

Trdnjava Medvedgrad se nahaja v severnem delu Zagreba, na južnih pobočjih Medvednice na nadmorski višini 593 metrov. Zagrebški škof Filip, ki ga je na položaj postavil kralj Béla IV., je grad zgradil med letoma 1249 in 1254 v obrambo pred morebitnimi nadaljnjimi napadi Tatarov. Imel je dvojno zaščitno obzidje, zaščitne stolpe in cisterno. Najdragocenejša zgradba znotraj poslopja je osmerokotna zgodnjegotska kapela sv. Filipa in Jakoba, ki je imela 3 metre visoka vrata v romanskem slogu. Leta 1262 so grad preuredili za kralja: zgrajeni sta bili manjša in večja palača, ki so ju nato opremlil z vsem, kar bi mu nudilo udobje in varnost. Kljub temu grad nikoli v zgodovini ni bil kraljevo zatočišče in nikoli ni bil oblegan, zato je izgubil strateški pomen. Skozi leta je zamenjal več lastnikov; leta 1436 so ga kupili celjski grofje. Po smrti Ulrika II. Celjskega (1456) je grad prišel v last Jana Vitovca, nato pa je njegov novi lastnik postal Ivan Korvin, sin kralja Matjaža (Ivan Korvin je bil pokopan v Lepoglavi na Hrvaškem, v tamkajšnjem pavlinskem samo-

stanu). Po bitki pri Mohaču je grad za nekaj časa prešel v last družine Zrinski. Zaradi potresa 15. septembra 1590 je kompleks utrpel znatno škodo, zato je bil dolgo zapuščen. Zadnji gospodarji Medvedgrada so bili baroni Kulmer; grad je bil v njihovi lasti do konca druge svetovne vojne. V poznih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je Hrvaški restavratorski zavod pričel z obnovo trdnjave. Kapela je bila odkrita leta 1981 in je bila takrat tudi v celoti prenovljena. Leta 1994 so v spomin na vojake, ki so padli za Hrvaško, ob vznožju južnega stolpa postavili spomenik Oltar domovine, ki ga je izdelal kipar Kuzma Kovačić. V oltarju gori večni ogenj v čast vsem hrvaškim junakom.

Grad je bil med letoma 2018 in 2021 popolnoma prenovljen s sredstvi Evropske unije (pri delu je sodelovalo več kot 200 strokovnjakov). Med prenovo so v njem uredili tudi sodoben informacijski center, s pomočjo katerega lahko obiskovalci danes v okviru interaktivnih razstav, izobraževalnih programov in različnih dogodkov spoznajo zgodovino srednjeveške utrdbe ter naravno in kulturno dediščino Medvednice.

Medvevár ma

Medvedgrad danas

Medvedgrad danes

Vedran Anšak
@wvec_photo

JÓKAI MÓR

(1825–1904)

- **Regényíró, a magyar kulturális és politikai élet kiemelkedő alakja.**
- **Romanopisac, istaknuta ličnost mađarskog kulturnog i političkog života.**
- **Romanopisec, pomembna osebnost madžarskega kulturnega in političnega življenja.**

; FIUME, ZÁGRÁB

HU

2019 májusában a zágrábi Bundek parkban, a Szépírók sétányán (Aleja književnika) Zágráb város Magyar Kisebbségi Tanácsának javaslatára a zágrábi magyar nagykövetség szobrot állíttatott Jókai Mórnak. A mesterségesen létrehozott Bundek-tó az 1970-es években népszerű fürdőhely volt. A század végén a tó körüli területet fokozatosan parkosították, kerékpár-utat, játszóteret, grillezőhelyeket építettek ki, így a zágrábiak egyik kedvelt szabadidőparkja lett. A nyári szezonban számos kulturális, szórakoztató, sport- és szabadidős rendezvénynek ad otthont, itt rendezik meg minden év júniusában a nemzetközi Tűzijáték-fesztivált is.

Jókai több regényében is feltűnik a Kelet-Adria vidéke. Az *Egy játékos, aki nyer* a Kvarner-öbölben játszódik, *A három márványfej* Raguzában (Dubrovnik) és annak környékén, címét pedig a dubrovniki várkaput díszítő domborművekről kapta. Jókainak két regénye már életében megjelent horvát fordításban: a *Kárpáthy Zoltán* (1880) és *A janicsárok végnapjai* (1891). Halála után *A fehér rózsa* (1911), valamint *A tengerszemű hölgy* (1914, 1918) című műveit is lefordították horvát nyelvre.

Az író többször is megfordult Fiumében (Rijeka). Első alkalommal 1881 szeptemberében; érkezésekor a város polgármestere, Giovanni de Ciotta személyesen fogadta. 1888 augusztusában újra a városba érkezett, ekkor fogadott lányának, Jókai Rózának és Feszty Árpád festőművésznek a fiumei székesegyházban rendezett esküvőjére. Utolsó alkalommal 1903 márciusában látogatott a városba. Visszatérő vendége volt az Európa Szállónak, ahol tiszteletére annak dísztermében még bankettet is rendeztek.

Látogatásainak emlékét 2014 óta emléktábla őrzi az egykori szálloda falán, melynek elhelyezését a Magyar Írószövetség és a rijekai Baross Magyar Kultúrkör kezdeményezte.

Az Európa Szálló 1874-ben épült Giuseppe Bruni ismert, trieszti építész tervei alapján, késő neoreneszánsz stílusban. A megbízó Josip Gorup volt, aki a 19. század végén Fiume egyik leggazdagabb emberének számított. Földszintjén működött a Central kávéház, amely a társasági események egyik fontos helyszíne volt. Első emeleti szalonját, amely számos összejövetelnek, szertartásnak, bálnak és kiállításnak adott otthont, Giovanni Fumi illuzionista tájképei díszítik. A hajdani szálloda ma Tengermellék-Hegyvidék megye egyik közigazgatási épülete.

; RIJEKA, ZAGREB

HR

U svibnju 2019. godine na prijedlog Vijeća mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba Veleposlanstvo Mađarske u Zagrebu dalo je postaviti spomenik Móru Jókaiju na šetalištu zagrebačkog Parka Bundek, u Aleji književnika. Bundek je umjetno jezero koje je sedamdesetih godina prošlog stoljeća bilo poznato zagrebačko kupalište. Krajem stoljeća prostor oko jezera postupno je preuređen u park, izgrađene su biciklističke staze i mjesta za roštiljanje, te je tako za Zagrepčane postalo jedno od omiljenih mjesta za provođenje slobodnog vremena. Tijekom ljetne sezone poprište je brojnih kulturnih, zabavnih i sportskih događanja, kao što je međunarodni Festival vatrometa u lipnju svake godine.

U više Jókaijevih romana pojavljuje se krajolik istočnog Jadrana. Radnja romana *Egy játékos, aki nyer* (*Igrač koji dobiva*) odigrava se na Kvarneru, a radnja *A három márványfej* (*Tri mramorne glave*) u Dubrovniku i njegovoj okolici. Potonji je roman dobio naslov prema reljefima koji krase gradska vrata Dubrovnika. Još za Jókaijeva života na hrvatski su prevedeni njegovi romani *Kárpáthy Zoltán* (*Zoltan Karpaty*, 1880) i *A janicsárok végnapjai* (*Posljedni dani janjičara*, 1891), dok su romani

A Jókai-szobor a zágrábi Bundek parkban, Győrfi Lajos alkotása

Spomenik Móru Jókaiju na zagrebačkom Bundeku, djelo Lajosa Győrfija

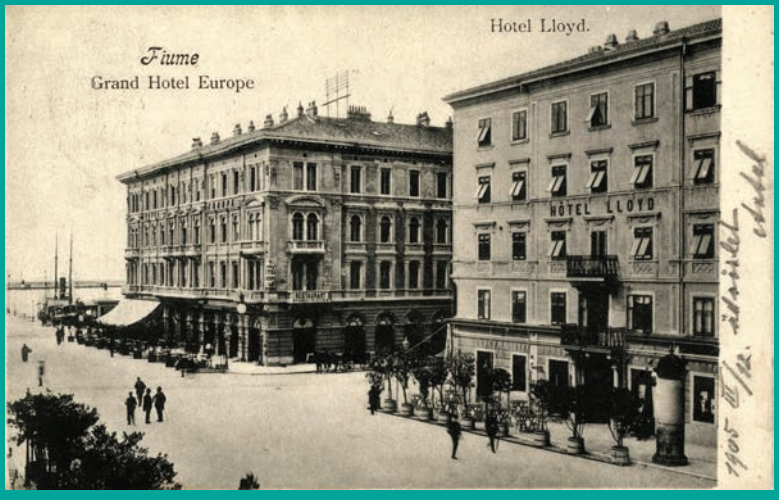
Jókaijev kip v zagrebškem parku Bundek, delo Lajosa Győrfija

A fehér rózsa (*Bijela ruža*, 1911), te *A tengerszemű hölgy* (*Gospođa s morskim očima*, 1914, 1918) na hrvatskom izašli nakon njegove smrti.

Jókai je u više navrata posjetio Rijeku, prvom prilikom u rujnu 1881. kada ga je osobno primio riječki gradonačelnik Giovanni de Ciotta. U kolovozu 1888. ponovno je stigao u grad, ovaj put na vjenčanje svoje pokćerke Róze Jókai i slikara Árpáda Fesztyja u riječkoj katedrali. Posljednji put Rijeku je posjetio u ožujku 1903. godine. Više je puta odsjeo u Hotelu Europa, gdje je u njegovu čast u svečanoj dvorani organiziran i banket.

Uspomenu na njegove posjete Rijeci od 2014. godine čuva spomen-ploča na zidu nekadašnjeg Hotela Europa koja je postavljena na inicijativu Mađarskog saveza pisaca i Mađarske kulturne udruge Baross iz Rijeke.

Hotel Europa sagrađen je 1874. u kasnom neorenesansnom stilu na temelju nacrta poznatog arhitekta iz Trsta, Giuseppea Brunija. Naručitelj gradnje bio je Josip Gorup koji je krajem 19. stoljeća slovio za jednog od najbogatijih ljudi u Rijeci. U prizemlju je bila Kavana Central, važno poprište društvenih događanja. Salon na prvom katu u kojem su priređivana brojna okupljanja, slavlja, balovi i izložbe, krase pejzaži iluzionista Giovannija Fumija. Danas je zgrada hotela jedno od upravnih sjedišta Primorsko-goranske županije.

A Hotel Európa 1905-ben

Hotel Europa 1905. godine

Hotel Evropa leta 1905.

; REKA, ZAGREB

SI

Madžarsko veleposlaništvo v Zagrebu je maja 2019 na predlog Sveta madžarske manjšine mesta Zagreb v parku Bundek na Promenadi književnikov (Aleja književnika) postavilo kip Móra Jókaija. Umetno jezero Bundek je bilo priljubljeno kopališče v 70-ih letih 20. stoletja. Ob koncu stoletja je bila okolica jezera postopoma preurejena v park s kolesarsko stezo, igriščem in prostorom za žar. Od takrat Zagrebčani tam radi preživljajo prosti čas. V poletni sezoni je prizorišče številnih kulturnih, zabavnih in športnih prireditev, junija pa tam poteka tudi mednarodni Festival ognjemeta.

Območje vzhodnega Jadrana se pojavlja v več Jókaijevih romanih. *Egy játékos, aki nyer* (*Igralec, ki zmaga*) se dogaja v Kvarnerskem zalivu, *A három márványfej* (*Tri marmorne glave*) pa v Dubrovniku in okolici. Slednje delo je dobilo naslov po reliefih, ki krasijo vrata tamkajšnjega gradu. Dva Jókaijeva romana sta bila v hrvaščini objavljena že za časa njegovega življenja: *Zoltán Kárpáthy* (1880) in *A janicsárok végnapjai*

Jókai emléktáblája az egykori Európa Szálló falán

Spomen-ploča Jókaiju na pročelju zgrade nekadašnjeg Hotela Europa

Jókaijeva spominska plošča na steni nekdanjega Hotela Evropa

(*Zadnji dnevi janičarjev*, 1891). Po njegovi smrti sta bili v hrvaščino prevedeni tudi deli *A fehér rózsa* (*Bela vrtnica*, 1911) in *A tengerszemű hölgy* (*Morskooka dama*, 1914, 1918).

Pisatelj je večkrat obiskal Reko. Prvič septembra 1881; ob prihodu ga je osebno sprejel župan mesta Giovanni de Ciotta. V mesto je znova prišel avgusta 1888, ko se je udeležil poroke svoje hčere Róze Jókai in slikarja Árpáda Festyja, ki je bila organizirana v mestni katedrali. Marca 1903 je mesto obiskal zadnjič. Bil je večkratni gost Hotela Evropa (Európa Szálló), kjer so v njegovo čast celo organizirali banket.

Od leta 2014 spomin na njegove obiske ohranja plošča na steni nekdanjega hotela, ki je bila postavljena na pobudo Društva madžarskih pisateljev in Madžarskega kulturnega društva Gáborja Barossa z Reke.

Hotel Europa je bil zgrajen leta 1874 po načrtih znanega tržaškega arhitekta Giuseppeja Brunija v poznem neorenesančnem slogu. Naročnik je bil Josip Gorup, ki je konec 19. stoletja veljal za enega najbogatejših Rečanov. V pritličju je delovala kavarna Central, ki je bila pomembno prizorišče družabnih dogodkov. Salon v prvem nadstropju je gostil številna srečanja, slovesnosti, plese in razstave, prostor pa so in še vedno krasijo iluzionistične pokrajine Giovannija Fumija. Danes je bivši hotel ena od upravnih stavb Primorsko-goranske županije.

A kikötő átalakítását 1873-ban kezdték el

Dogradnja i uređenje luke počeli su 1873.

Prenova pristanišča se je začela leta 1873.

LEHOCZKY TIVADAR

(1830–1915)

- **Régész, történész, néprajzkutató. A Kisfaludy-társaság alapító tagja.**
- **Arheolog, povjesničar, etnolog. Jedan od osnivača Književnog društva Kisfaludy.**
- **Arheolog, zgodovinar, etnograf. Ustanovni član Kisfaludyjevega književnega društva.**

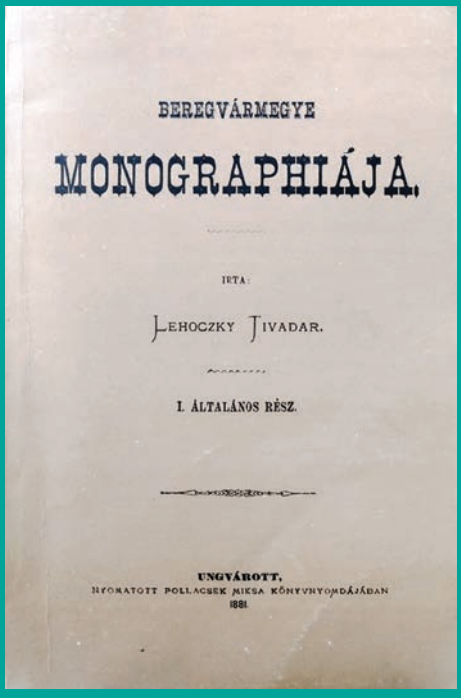

; FUZSINE

HU

Lehoczky Tivadar 1830-ban született Fuzsinében (Fužine), Fiume (Rijeka) közelében, ahol az édesapja erdészmérnökként dolgozott. Már gyermekkorában érdeklődést mutatott a szláv népdalok, táncok, szokások iránt, ezekről később írásai is megjelentek. 1855-ben Munkácsra költözött, ahol régészettel kezdett foglalkozni. Az általa gyűjtött leletekből később múzeumot létesítettek. A régészeti munka mellett fordítással és Bereg vármegye történetének kutatásával is foglalkozott. Lehoczky legfontosabb műve az 1881-ben Ungváron kiadott *Beregvármegye monográfiája.* 1876-ban a magyarországi Műemlékek Bizottságának kültagjává nevezték ki. Az Országos Régészeti és Embertani Társulatnak, a Heraldikai és Genealógiai, illetve a magyarországi Néprajzi Társaságnak választmányi, a tiszafüredi Régészeti Egyletnek tiszteletbeli tagja volt.

Szülőházának falán (Dr. Franje Račkog utca 1.) 2006-ban a rijekai Baross Magyar Kultúrkör, a Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség és a Fuzsinei Turisztikai Egyesület kétnyelvű emléktáblát helyezett el. Az emléktáblán lévő bronz dombormű Balogh Géza nyíregyházi szobrász alkotása.

BEREGVÁRMEGYE

MONOGRAPHIÁJA.

IRTA:

LEHOCZKY TIVADAR.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ.

UNGVÁROTT,
NYOMATOTT POLLACSEK MIKSA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1881.

Beregvármegye monográfiájának első kiadása 1881-ből

Prvo izdanje Monografije županije Bereg iz 1881. godine

Prva izdaja monografije Beregvarske županije iz leta 1881

; FUŽINE

HR

Tivadar Lehoczky rođen je 1830. godine u Fužinama, u blizini Rijeke, gdje mu je otac radio kao šumarski inženjer. Od djetinjstva je pokazivao interes za slavenske narodne pjesme, plesove i običaje, a kasnije je o njima objavljivao i radove. Godine 1855. preselio se u Munkács (danas grad Munkačevo u Ukrajini) gdje se počeo baviti arheologijom. Od artefakata koje je prikupio kasnije je osnovan muzej. Uz arheološki rad bavio se prevođenjem i istraživanjem povijesti Županije Bereg (danas dio Ukrajine). Najvažnije Lehoczkyjevo djelo *Beregvármegye monográfiája* (*Monografija županije Bereg*) objavljeno je u Ungváru (Užogorod) 1881. godine. Godine 1876. imenovan je vanjskim članom mađarskog Odbora za spomenike. Bio je član odbora Nacionalnog arheološkog i antropološkog društva, Heraldičko-genealoškog društva i Mađarskog etnografskog društva te počasni član Arheološkog društva u Tiszafüredu.

Na zidu njegove rodne kuće u Fužinama, u Ulici dr. Franje Račkog 1, godine 2006. Mađarska kulturna udruga Baross iz Rijeke, Mađarski kulturni savez iz Beregvidéka i Turistička zajednica iz Fužina postavili su dvojezičnu spomen-ploču. Brončani reljef na ploči djelo je kipara Géze Balogha iz Nyíregyháze.

Lehoczky Tivadar szülőháza

Rodna kuća Tivadara Lehoczkog

Rojstna hiša Tivadarja Lehoczkyja

; FUŽINE

SI

Tivadar Lehoczky se je rodil leta 1830 v Fužinah pri Reki, kjer je njegov oče delal kot gozdarski inženir. Že v otroštvu je kazal zanimanje za slovanske ljudske pesmi, plese in običaje, o čemer je kasneje v življenju veliko pisal. Leta 1855 se je preselil v Munkács (danes mesto Munkačevo v Ukrajini), kjer se je začel ukvarjati z arheologijo. Artefakti, ki jih je zbral, so kasneje ustvarili zbirko za ustanovitev muzeja v svojem mestu. Poleg arheološkega dela se je ukvarjal tudi s prevajanjem in raziskovanjem zgodovine županije Bereg (danes del Ukrajine). Njegovo najpomembnejše delo je monografija županije Bereg (*Beregvármegye monográfiája*), ki je izšla leta 1881 v Ungváru (danes Užgorod v Ukrajini). Leta 1876 je bil imenovan za zunanjega člana madžarskega Spomeniškega odbora. Bil je član odbora Državnega društva za arheologijo in antropologijo, Heraldičnega in genealoškega društva ter madžarskega Etnografskega društva in častni član Arheološkega društva v Tiszafüredu.

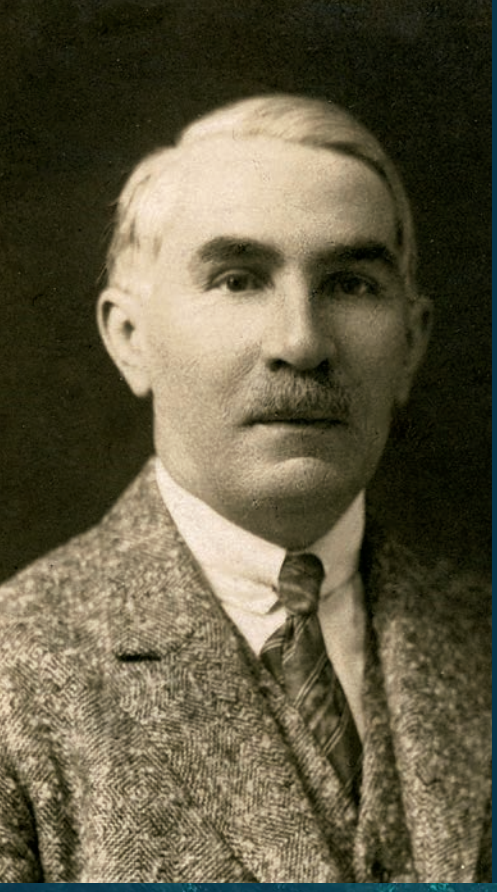
Na steno njegove rojstne hiše v Fužinah, v ulici dr. Franje Račkog 1, so leta 2006 Madžarsko kulturno društvo Gáborja Barossa z Reke, Madžarsko kulturno društvo iz Beregvidéka in Turistično društvo Fužine postavili dvojezično ploščo. Bronasti relief na plošči je delo kiparja Géze Balogha iz Nyíregyháze.

Lehoczky Tivadar emléktáblája szülőháza falán

Spomen-ploča Tivadaru Lehoczkom na zidu njegove rodne kuće

Spominska plošča Tivadarja Lehoczkyja na steni njegove rojstne hiše

MÓRA FERENC

(1879–1934)

- Magyar író, újságíró, muzeológus, régész. A magyar ifjúsági irodalom klasszikusa.
- Mađarski pisac, novinar, muzeolog, arheolog. Klasik mađarske književnosti za mlade.
- Madžarski pisatelj, novinar, muzeolog in arheolog. Klasik madžarske mladinske književnosti.

; ABBÁZIA

HU

1927-ben tüdőgyulladásából felépülve megerősödni érkezett az akkor Olaszországhoz tartozó Abbáziába (Opatija), a Lakatos Szanatóriumba, ahol hat hetet töltött. A szanatórium korábban a Villa Jeanette nevet viselte, Móra itt írta meg négy hét alatt az *Ének a búzamezőkről* című művét. Tervezett hazautazása előtt egy nappal megihlette az írót a Szent Jakab templom harangja, felidézte benne az alföldi búzamezők látványát. Családját levélben értesítette, hogy még marad: „Soha úgy nem élveztem az alkotást. A friss levegőn ülök, és írok a magnóliák alatt”.[1] Négy hét alatt elkészült a könyvvel.

A 19. században fényűző villák építése kezdődött, ami Abbázia városát ismert emberek számára is kedvelt turisztikai célponttá tette. Ezek egyike a Villa Jeanette. 1897–1898 között épült, nevét egy bécsi befektető feleségéről, Jeanette Kelsenről kapta. A villa már ekkor is a luxus megtestesítője volt: édes és sós vizes medencével, hideg és meleg folyóvízzel, liftekkel, központi fűtéssel, női szalonnal, dohányzószobával, a gyerekeknek külön játszószobával rendelkezett. Minden szobához erkély tartozott, ahonnan kilátás nyílt a tengerre. Az épületet 1907-ben kibővítették. Az első világháború után dr. Lakatos Viktor vette meg a villát, és szanatóriummá alakította át. Móra Ferenc mellett a híres osztrák karmester és zeneszerző, Gustav Mahler (1840–1911) is gyakran megfordult a Villa Jeanette-ben.

A Móra-emléktáblát 2007. május 12-én helyezte el a rijekai Baross Magyar Kultúrkör a villa kőfalán. Ekkor ugyanott már emléktáblája volt Gustav Mahlernek. Néhány évvel később egy parkolóház építése miatt szélesíteni kellett az odavezető, mintegy 30 méter hosszú utat, ezért lebontották a kőfalat, és eltávolították a táblákat. Ágoston Gergelynek köszönhető, hogy hosszas nyomozás után előkerült az elkallódott Móra-emléktábla egy raktárból, és újra a régi helyére került. A magyar látogatók ma is leróhatják itt tiszteletüket az író emléke előtt. Mahler emléktáblája mind a mai napig nem került vissza. A Villa Jeanette ma a Maršala Tita 166. (egykor Vasanska 125.) szám alatt található. A kiadvány megjelenésekor zárva van, sorsa egyelőre ismeretlen.

1 https://litera.hu/hirek/enek-a-buzamezokrol.html

; OPATIJA

HR

Godine 1927, nakon što je prebolio upalu pluća, došao je ojačati u Sanatorij Lakatos u Opatiji, koja je tada pripadala Italiji i gdje je proveo šest tjedana. Lječilište je nekad nosilo ime Villa Jeanette, a u njemu je Móra u četiri tjedna napisao svoje djelo *Ének a búzamezőkről* (*Pjesma o poljima pšenice*). Samo dan prije planiranog putovanja kući pisca je nadahnulo zvono Crkve svetog Jakova prizivajući u njemu sliku pšeničnih polja mađarske ravnice. U pismu je obavijestio obitelj da će još ostati: "Nikad nisam toliko uživao u stvaranju. Sjedim na svježem zraku i pišem ispod magnolija".[1] Knjigu je završio za četiri tjedna.

U 19. stoljeću počinje gradnja luksuznih vila, a Opatija postaje popularno turističko odredište bogatih i slavnih. Jedna od njih je Vila Jeanette. Izgrađna između 1897. i 1898. godine ime je dobila po Jeanette Kelsen, supruzi jednog bečkog investitora. Vila je već i tada bila utjelovljenje luksuza: raspolagala je s bazenom sa slatkom i slanom vodom, hladnom i toplom tekućom vodom, dizalima, centralnim grijanjem, ženskim salonom, pušionicom i odvojenom igraonicom za djecu. Svaka soba imala je balkon s pogledom na more. Zgrada je proširena 1907. godine. Nakon Prvog svjetskog rata vilu je kupio dr. Viktor Lakatos i preuredio je u sanatorij. Osim Ferenca Móre, Vilu Jeanette često je posjećivao i slavni austrijski dirigent i skladatelj Gustav Mahler (1840–1911).

Spomen-ploču Ferencu Móri na kameni zid vile postavila je Mađarska kulturna udruga Baross iz Rijeke 12. svibnja 2007. godine. U to vrijeme na istom mjestu već je postojala spomen-ploča Gustavu Mahleru. Nekoliko godina kasnije, zbog izgradnje parkirne garaže, cesta koja vodi do vile u dužini otprilike 30 metara morala se proširiti, pa je kameni zid srušen i spomen-ploča uklonjena. Zahvaljujući Gergelyju Ágostonu, nakon duge potrage spomen-ploča Ferenca Móre pronađena je u jednom skladištu, a potom vraćena na njezino staro mjesto gdje mađarski posjetitelji i danas mogu odati počast piscu. Spomen-ploča Gustavu Mahleru do danas nije vraćena. Vila Jeanette danas se nalazi u ulici Maršala Tita 166 (bivša Vasanska 125). U trenutku objavljivanja ove knjižice stoji zatvorena, a njezina sudbina je nepoznata.

1 https://litera.hu/hirek/enek-a-buzamezokrol.html

A villa régen

Vila nekada

Vila, kakršna je bila nekoč

; OPATIJA

HR

Leta 1927 je po preboleli pljučnici prišel v Opatijo, ki je takrat bila del Italije. V tamkajšnjem Sanatoriju Lakatos, ki se je nekoč imenoval Vila Jeanette, je preživel šest tednov. Dan pred načrtovano potjo domov je pisatelju zvon cerkve sv. Jakoba v spomin priklical pogled na pšenična polja madžarske nižine. Svoji družini je v pismu zapisal, da bo ostal še nekaj časa: »Nikoli nisem tako užival v ustvarjanju. Sedim na svežem zraku in pišem pod magnolijami«.[1] Tako je v štirih tednih napisal svoj roman *Pesem pšeničnih polj* (*Ének a búzamezőkről*).

V 19. stoletju je Opatija zaradi gradnje luksuznih vil postala priljubljena turistična destinacija slavnih in bogatih ljudi. Ena izmed njih je bila Vila Jeanette, zgrajena med letoma 1897 in 1898. Ime je dobila po Jeanette Kelsen, ženi dunajskega investitorja. Že takrat je bila vila utelešenje razkošja: imela je bazene s sladko in slano vodo, hladno in toplo tekočo vodo, dvigala, centralno ogrevanje, ženski salon, kadilnico in ločeno igralnico za otroke. Vsaka soba je imela balkon s pogledom na morje. Stavba je bila leta 1907 še povečana. Po prvi svetovni vojni je vilo kupil dr. Viktor Lakatos in jo preuredil v sanatorij. Poleg Ferenca Móre je v Vilo Jeanette pogosto zahajal slavni avstrijski dirigent in skladatelj Gustav Mahler (1840–1911).

Mórovo spominsko ploščo je 12. maja 2007 na kamnito steno vile postavilo Madžarsko kulturno društvo Gáborja Barossa z Reke. Na istem mestu je takrat že stala spominska plošča Gustavu Mahlerju. Nekaj let pozneje so morali zaradi gradnje parkirne hiše razširiti 30 metrov dolgo cesto, zato so porušili kamniti zid in odstranili table. Zahvaljujoč Gergelyu Ágostonu so po dolgotrajni preiskavi Mórovo spominsko ploščo našli v skladišču in postavili na prvotno mesto. Madžarski obiskovalci se lahko tu še danes poklonijo spominu na pisatelja. Mahlerjeva plošča pa še zmeraj ni bila postavljena nazaj. Danes se Vila Jeanette nahaja na ulici Maršala Tita 166 (prej Vasanska 125). Stavba je trenutno zaprta; kaj se bo z njo zgodilo, še ni znano.

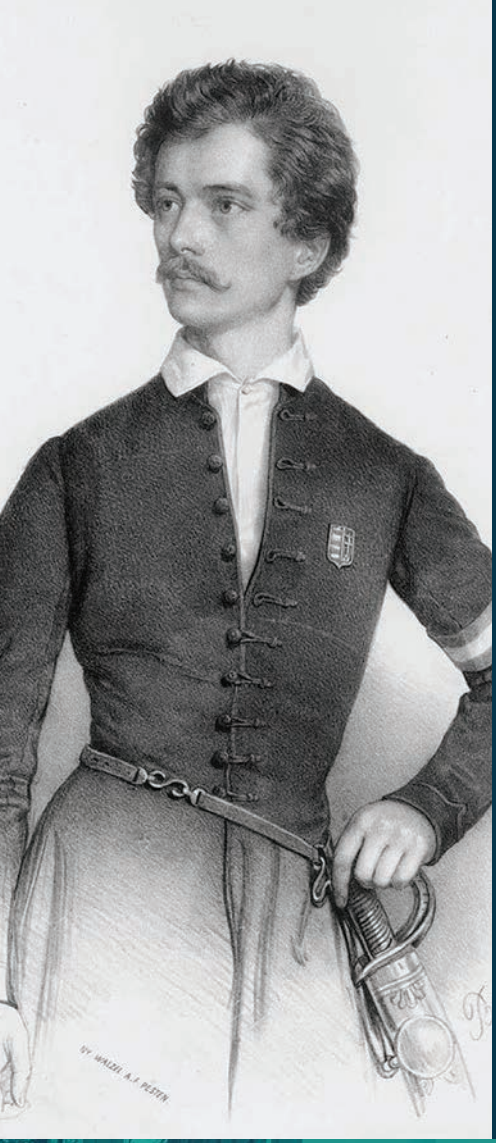
1 https://litera.hu/hirek/enek-a-buzamezokrol.html

Móra Ferenc emléktáblája a Villa Jeanette falán

Spomen-ploča Ferencu Móri na zidu Vile Jeanette

Spominska plošča Ferenca Móre na steni Vile Jeanette

PETŐFI SÁNDOR

(1823–1849)

- **Költő, forradalmár, nemzeti hős. Az 1848-as forradalom és szabadságharc kiemelkedő alakja.**
- **Pjesnik, revolucionar, nacionalni junak. Istaknuta ličnost mađarske revolucije i borbe za neovisnost 1848.**
- **Pesnik, revolucionar, narodni heroj, pomembna osebnost madžarske revolucije in osvobodilnega boja 1848/49.**

; ZÁGRÁB

HU

Petőfi 1840 nyarától 1841. február 10-ig tartózkodott Zágrábban. 1839. szeptember 5-én – bár még nem volt 18 éves – Sopronban önkéntes katonának jelentkezett. 1840 elején az ezredparancsnokságot Zágrábba helyezték át, így március 24-én az egységével Petőfi is oda indult.

Március 30-án Grazba érkeztek, ahol Petőfi kórházba került, mert tífuszt kapott. Egysége tehát nélküle folytatta útját Zágrábba, ahol a költő július közepén újra csatlakozott hozzájuk. 1840 nyarát vélhetően a Petrinjska utca 18. szám alatt lévő, 1830-ban épült katonai kaszárnyában töltötte, amely akkor a Királyi Rendőrségi Igazgatóság (Kraljevsko redarstveno ravnateljstvo) nevet viselte. Néhány barátja visszaemlékezése szerint az ekkor végzett katonai hadgyakorlatok kimerítették, és kórházba került. 1840 őszén az egykori Irgalmasrendi kórházban (Milosrdne braće) ápolhatták. A kórház építése 1794-ben kezdődött, de mivel a munka lassan haladt, csak 1804. augusztus 23-án nyitották meg. Az épület ma már nem létezik, mert 1931-ben lebontották. Petőfi 1841. január 20-án hagyta el a kórházat, ezt követően január 25-én végleg felmentették a katonai szolgálat alól. 1841. február 10-én elhagyta Zágrábot, és visszaindult Sopronba.

Petőfi katonáskodásának emlékére a zágrábi Ady Endre Magyar Kultúrkör és a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége Zágrábi Egyesülete 1996-ban emléktábla állítását kezdeményezte. Mivel a Petrinjska utcai épületegyüttes ma a Külügyminisztériumnak és a Belügyminisztériumnak ad helyet, az intézmények javaslatára az emléktábla a Vlaška utca 87. szám alatti egykori katonai kórház falára került. A kórházat, amely 1862 és 1988 között működött, Antun Stiedl építette.

A Petrinjska utcai épületegyüttes napjainkban

Zgrada u Petrinjskoj ulici danas

Stavbni kompleks na Petrinjski ulici danes.

; ZAGREB

HR

Petőfi je u Zagrebu boravio od ljeta 1840. do 10. veljače 1841. Dobrovoljno se prijavio u vojsku u Šopronu 5. rujna 1839. godine, iako još nije imao osamnaest godina. Početkom 1840. godine zapovjedništvo pukovnije premješteno je u Zagreb, stoga je 24. ožujka zajedno sa svojom jedinicom tamo krenuo i Petőfi.

30. ožujka stigli su u Graz, gdje je Petőfi hospitaliziran jer je obolio od tifusa. Njegova postrojba je bez njega nastavila put prema Zagrebu, gdje im se pjesnik ponovno pridružio sredinom srpnja. Ljeto 1840. godine vjerojatno je proveo u vojarni u Petrinjskoj ulici 18, izgrađenoj 1830. godine, a koja je u to vrijeme nosila ime Kraljevskog redarstvenog ravnateljstva. Prema sjećanjima nekih njegovih prijatelja, vojne vježbe su ga iscrpile pa je bio hospitaliziran. Moguće je da se u jesen 1840. liječio u bivšoj bolnici Milosrdne braće. Gradnja te bolnice započela je 1794. godine, no zbog spore gradnje otvorena je tek 23. kolovoza 1804. Zgrada danas više ne postoji jer je srušena 1931. Petőfi je bolnicu napustio 20. siječnja 1841. godine, da bi 25. siječnja konačno bio otpušten i iz vojne službe. Zagreb je napustio 10. veljače 1841. i vratio se u Šopron.

Mađarsko kulturno društvo „Ady Endre” iz Zagreba i zagrebački ogranak Demokratske zajednice Mađara Hrvatske 1996. godine inicirali su postavljanje spomen-ploče u znak sjećanja na Petőfijevu vojnu službu u Zagrebu. Budući da su u kompleksu zgrada u Petrinjskoj ulici danas smješteni Ministarstvo vanjskih i europskih poslova te Ministarstvo unutarnjih poslova, na njihov prijedlog spomen-ploča postavljena je na pročelje nekadašnje vojne bolnice u Vlaškoj ulici 87. Bolnicu, koja je bila u funkciji od 1862. do 1988. godine, izgradio je Antun Stiedl.

Az Irgalmasrendi kórház épülete az Ilica utca elején 1850 körül

Zgrada bolnice Milosrdne braće na početku Ilice oko 1850. godine

Stavba Bolnišnice reda usmiljenih bratov na začetku Ilice okoli leta 1850.

; ZAGREB

SI

Petőfi se je v Zagrebu mudil od poletja 1840 do 10. februarja 1841. 5. septembra 1839 se je – čeprav še ni bil star 18 let – v Šopronu prostovoljno javil v vojsko. V začetku leta 1840 je bilo poveljstvo polka premeščeno v Zagreb, zato se je 24. marca Petőfi s svojo enoto odpravil tja.

30. marca je enota prispela v Gradec, kjer je bil Petőfi zaradi tifusnega obolenja hospitaliziran. Njegova enota je zato brez njega nadaljevala pot v Zagreb, kjer se jim je pesnik ponovno pridružil sredi meseca julija. Poletje 1840 je verjetno preživel v leta 1830 zgrajeni vojašnici na Petrinjski ulici 18, ki se je takrat imenovala *Kraljevsko redarstveno ravnateljstvo*. Po pričevanjih nekaterih njegovih prijateljev so ga vojaške vaje izčrpale in je bil zaradi tega hospitaliziran. Jeseni 1840 se je zdravil v nekdanji Bolnišnici reda usmiljenih bratov. Bolnišnico so začeli graditi leta 1794, ker pa so dela potekala počasi, so jo odprli šele 23. avgusta 1804. Stavba dandanes ne obstaja več, saj je bila leta 1931 porušena. Petőfi je bolnišnico zapustil 20. januarja 1841, nakar je bil 25. januarja trajno odpuščen iz vojaške službe. 10. februarja 1841 je zapustil Zagreb in se vrnil v Šopron.

V spomin na Petőfijevo vojaščino so leta 1996 na pobudo zagrebškega Madžarskega kulturnega društva Endreja Adyja in zagrebške podružnice Demokratske skupnosti Madžarov na Hrvaškem na steni nekdanje vojaške bolnišnice v Vlaški ulici 87 odkrili spominsko ploščo. Bolnišnico, ki je delovala med letoma 1862 in 1988, je zgradil Antun Stiedl. V stavbnem kompleksu na Petrinjski ulici danes delujeta Ministrstvi za zunanje in notranje zadeve. Na predlog slednje ustanove je bila določena sedanja lokacija spominske plošče na Vlaški ulici.

Petőfi Sándor zágrábi emléktáblája jelenlegi helyén, a Vlaška utca 87. sz. alatt

Spomen-ploča Sándoru Petőfiju u Zagrebu u Vlaškoj ulici 87

Spominska plošča Sándorju Petőfiju na Vlaški ulici 87 v Zagrebu

SZABÓ LŐRINC

(1900–1957)

- Kossuth-díjas költő, műfordító, a modern magyar líra egyik nagy alakja.
- Pjesnik, dobitnik državne nagrade Kossuth za izniman doprinos u kulturi, prevoditelj, jedan od velikana mađarske lirike.
- Kossuthov nagrajenec, pesnik, književni prevajalec, ena največjih osebnosti sodobne madžarske poezije.

; ABBÁZIA, CURZOLA, FIUME, RAGUZA

HU

Szabó Lőrinc többször járt az Adria keleti partvidékén. Gyermekkorától kezdve vágyott Fiuméba (Rijeka), erről a *Tücsökzene* versciklusban írt *Fiume* című verse is tanúskodik:

„Fiume", mondta apám, „Fiume!
Jövőre megnézzük!"... Bűvös zene
indult értem: ott vár a Parttalan,
ott, ott kezdődik, ami nincs, de van,
ott a tenger, a Létező Csoda,
a Végtelenség, mely eddig csak a
nemlétező számokba fért bele...
S jött az új nyár, s nem jött el Fiume.
„Majd, jövőre!" S megint „Jövőre!"
A vágy és a remény makacs vigasza
sokszor törölte könnyem...[1]

A városba első ízben huszonöt éves korában, 1925 júliusában jutott el, amikor három napra odautazott, hogy egy olasz–magyar kereskedelmi és gazdasági konferencia előkészületeiről tudósítsa lapját, *Az Estet*. Beszámolóiban megemlíti, hogy Abbáziának (Opatija) köszönhetően a turizmus Fiuméban is fejlődésnek indult, egyre több külföldi

1 *Tücsökzene* 1: 72.

Az egykori Royal Szálloda épülete ma

Zgrada nekadašnjeg Hotela Royal danas

Stavba nekdanjega Hotela Royal danes

és magyar turista látogat a városba, szállodai szobát nem könnyű kapni, „a Quarnerón [Kvarner-öböl – Szerk.] közlekedő kis gőzhajók utasokkal zsúfoltak”.[2] Így a magyarországi olvasók megismerhették a kikötőváros egyes helyszíneit, a költő ott szerzett benyomásait. Arról, hogy ekkor hol szállt meg Fiumében, nem maradt feljegyzés.

Másodszor, 1932 júniusában feleségével és lányával, Klárával utazott a tengerhez. Ekkor Sušakból egészen Raguzáig (Dubrovnik) hajóztak. Az utazásról Klára naplójában olvashatjuk, hogy Fiumében a Hotel Royalban töltötték az éjszakát.[3] A szálloda 1906-ban épült szecessziós stílusban, Emilio Ambrosini építész tervei alapján. Az egykori hotel (Korzo 7–11. szám) ma Tengermellék-Hegyvidék megye egyik hivatali épülete.

Raguzában a gravosai (Gruž) kikötő szomszédságában elhelyezkedő Grand Hotel Petkában szálltak meg. Raguza legrégebbi szállodáját 1867-ben nyitották meg, nevét minden bizonnyal a Lapad-félszigeten található Velika- és Mala Petka-hegyről kapta. A nagy szállodaépület a Puljizević család korábbi panziójára épült.

A szállodát 1893-ban újították fel először, majd 1933 és 1934 között minden szobája folyó-, hideg- és melegvizet, központi fűtést kapott. Az épület a második világháború végén bombatalálat következtében megsérült, így helyén 1958 és 1961 között új szálloda épült. Érdekesség, hogy 1991-ben, a délszláv háború idején menekülteket fogadtak be ide. Az 1998-ban ismét felújított, négyemeletes, 104 szobás hotel ma is a Petka nevet viseli. Az alábbi képen Policsányi István szobrászművész munkája látható, amelyet – a költő raguzai tartózkodását is kutató – Ćurković-Major Franciska kezdeményezésére 2007. április 20-án Miskolc Város, a Miskolci Egyetem, a Szabó Lőrinc Alapítvány

2 Ćurkovic-Major Franciska: *Szabó Lőrinc kelet-adriai utazásai*: 29.

3 Ćurkovic-Major Franciska: i.m.: 160.

A Hotel Petka 1910 körül

Hotel Petka oko 1910. godine

Hotel Petka okoli leta 1910

és a Zágrábi Egyetem Bölcsészet-tudományi Karának Hungarológiai Tanszéke állított a szálló halljában.

2011-ben, a szálloda előcsarnokának felújítása miatt, az emléktáblát eltávolították. A munkálatok befejeztével a szálloda igazgatósága Ćurkovic-Major Franciska többszöri kérésére sem mutatott hajlandóságot arra, hogy a tábla visszakerüljön a hotel halljába. Ćurkovic-Major Franciska kétéves, kitartó erőfeszítéseinek eredményeként az emléktábla végül 2013-ban a Dubrovniki Kollégiumban (Učenički dom Dubrovnik) a Branitelja Dubrovnika utca 27. szám alatt, az épület második emeletén kapott helyet.

Szabó Lőrinc 1934. szeptember 16. és 27. között Abbáziában nyaralt. „Ez az időszak kivételes volt a tekintetben, hogy először adhatta át magát teljesen a pihenésnek.”[4] *Tengeren* című versét, amely szeptember 23-án már megjelent a *Pesti Naplóban*, minden valószínűség szerint a szeptember 18-án Abbáziából Fiuméba tett hajóút ihlette:

Visz a hajó, ringat a tenger,
elnyúlok a fedélzeten.
Ez a kékség, amiben úszunk,
tán a mennyország idelenn,

(...)

Lent az ég ragyog, fent a tenger,
ez a nagy fény meggyógyított;
most megint örülök, hogy élek,
hogy élek és ember vagyok.[5]

(Abbázia, 1934.)

4 Ćurkovic-Major Franciska: i.m.: 7.

5 *Szabó Lőrinc összes versei I.*: 387.

Az emléktábla ma Dubrovnikban

Spomen-ploča danas u Dubrovniku

Spominska plošča danes v Dubrovniku

A költő Abbáziában a Regina Elena Hotelben szállt meg, amely ma a Tito marsall utca 124/3. szám alatt található Heritage Hotel Imperial néven. Feleségének írt egyik levelében a következőket írja innen: „Még soha ilyen jól nem éltem ennyi ideig. (...) a nagy nyitott erkélyen írok most is, ahonnan – a 4. emeletről – óriási félkörben az egész Quarnerót állandóan láthatom…”[6]

A hotel, Abbázia második szállodájaként, 1885-ben épült, Franz Wilhelm építette szecessziós stílusban. Eredeti nevét (Kronprinzessin Stephanie) Stefania (1864–1945) belga hercegnőről, Rudolf osztrák trónörökös feleségéről kapta. A megnyitón a hercegi pár is megjelent. A szálloda, a korszak kínálta lehetőségekhez képest, minden igényt kielégített. Volt benne központi fűtés, mozi és melegvizes uszoda is. Ezt a hotelt választotta pihenőhelyéül többek között Ferenc József császár, James Joyce és Josip Broz Tito. A szálloda érdekessége, hogy az idők folyamán többször is átnevezték, és különböző elnevezései Abbázia politikatörténetéről árulkodnak. Az olasz uralom idején III. Viktor Emmánuel feleségéről, Regina Elenáról nevezték el. 1945 és 1948 között Hotel Moszkvának hívták, majd a sztálini politikával való szakítás után Centralra változtatták a nevét. Ma a Heritage Hotel Imperial nevet viseli. 2004. szeptember 24-én a szálloda bejáratának bal oldalára emléktábla került, melyet a költő abbáziai tartózkodásának emlékére helyezett el a Szabó Lőrinc Alapítvány, a Miskolci Egyetem Szabó Lőrinc Kutatóhelye, a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszéke és Opatija Idegenforgalmi Közössége.

Szabó Lőrinc 1937-ben, ezúttal fia, Lóci társaságában, Fiuméból ismét Raguzába hajózott. Ottani szállásukról a következőket írta: „… egy egészen új és kis házban, a Stefany panzióban szálltunk meg, a fő-Dubrovnik és Lapad közt a hegy tetején.”[7] A visszaúton a hajó kikötött Curzola városában, Curzola (Korčula) szigetén, ahol a költő és fia két napot töltöttek. Feleségének így ír a szigetről: „Korčula, ahol a múltkor azt a bizonyos narancsos ágat láttuk kihajolni egy szűk utca kőkerítésén, gyönyörű kis kőfalas város (…) csodálatosan szép hely… elhatároztam, hogy ide okvetlen visszajövünk.”[8] Korčulán, a Révkapitányság árkádsorán a költő ott-tartózkodásának emlékére 2011-ben emléktáblát avattak, amelyet a Szabó Lőrinc Alapítvány, a Miskolci Egyetem Szabó Lőrinc Kutatóhelye, a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszéke és Korčula Város állított.

6 *Harminchat év: Szabó Lőrinc és felesége levelezése (1921–1944)*: 452.

7 *Harminchat év*: i.m.: 493.

8 *Harminchat év*: i.m.: 493.

; OPATIJA, KORČULA, RIJEKA, DUBROVNIK

HR

Lőrinc Szabó više je puta boravio na istočnoj obali Jadranskog mora. Još je u djetinjstvu žudio za odlaskom u Rijeku (Fiume), a o tome svjedoči i pjesma *Fiume* iz ciklusa *Glazba cvrčaka* (*Tücsökzene*):

„Fiume", reče otac, „Fiume!
Idemo dogodine!"... Po mene
krene bajan zvuk: gdje Beskraj čeka,
počinje čega nema, a ima,
gdje je more, Postojeće Čudo,
Nedogled koji je dosad stao
tek u nepostojeće brojeve...
I dođe ljeto, al' Fiume ne.
„Dogodine će!" Pa „Dogodine!"
Revna utjeha želje i nade
često mi brisaše suze...[1]

U grad je prvi puta stigao sa svojih 25 godina, u srpnju 1925, kada je onamo otputovao na tri dana kako bi za novine *Az Est* (*Večer*) izvještavao o pripremama za talijansko-mađarsku trgovačko-gospodarsku konferenciju. Iz njegovih izvještaja – u kojima, između ostalog, navodi da se zahvaljujući Opatiji turizam počeo razvijati i u Rijeci, da sve više stranih i mađarskih turista posjećuje grad te da nije lako doći do hotelske sobe, „mali parobrodi koji plove Kvarnerskim zaljevom krcati su putnicima" – čitatelji iz Mađarske mogli su upoznati neke od lokacija lučkog grada i pjesnikove dojmove o njemu. O tome gdje je u to vrijeme boravio u Rijeci nema podataka.

Drugi je put na more otputovao u lipnju 1932. sa suprugom i kćeri Klárom. Tada su brodom plovili od Sušaka sve do Dubrovnika. U Klarinom dnevniku, o putovanju možemo pročitati da su noćili u Hotelu Royal u Rijeci.[3] Hotel je sagrađen 1906. godine u secesijskom stilu prema nacrtima arhitekta Emilija Ambrosinija. Nekadašnji hotel (na adresi Korzo 7–11) danas je službena zgrada Primorsko-goranske županije.

U Dubrovniku su odsjeli u Grand Hotelu Petka, smještenom u blizini luke Gruž. Kao najstariji hotel u Dubrovniku otvoren je 1867. godine, a ime je vrlo vjerojatno dobio po planinama Velika i Mala Petka na poluotoku Lapadu. Velika hotelska zgrada nastala je nadogradnjom nekadašnjeg pansiona obitelji Puljizević.

---

1 Prepjev: Lea Kovács

2 Ćurkovic-Major Franciska: *Szabó Lőrinc kelet-adriai utazásai*: 29.

3 Ćurkovic-Major Franciska:i.m.: 160.

Hotel je najprije obnavljan 1893. godine, da bi najzad između 1933. i 1934. godine sve sobe dobile tekuću, toplu i hladnu vodu te centralno grijanje. Zgrada je stradala u bombardiranju krajem Drugog svjetskog rata, pa je na njezinu mjestu između 1958. i 1961. godine izgrađen novi hotel. Zanimljivo je da su 1991. godine, za vrijeme Domovinskog rata, ovamo prihvaćane izbjeglice. Hotel na četiri kata i s ukupno 104 sobe ponovno je obnovljen 1998. godine i danas nosi ime Petka. Na slici ispod teksta prikazan je rad kipara Istvána Policsányija koji su – na inicijativu Franciske Ćurković-Major koja je između ostalog istraživala i pjesnikov boravak u Dubrovniku – Grad Miškolc, Sveučilište u Miškolcu, Zaklada Lőrinca Szabóa i Odsjek za hungarologiju Filozofskog Fakulteta u Zagrebu 20. travnja 2007. godine postavili u predvorju hotela.

Zbog obnove predvorja hotela 2011. godine spomen-ploča je uklonjena. Nakon završetka radova, uprava hotela nije pokazala volju vratiti ploču u predvorje, čak ni nakon nekoliko zamolbi Franciske Ćurković-Major. Kao rezultat njezina dvogodišnjeg ustrajnog zalaganja, ploča je konačno postavljena 2013. godine na drugi kat zgrade Učeničkog doma Dubrovnik u Ulici branitelja Dubrovnika 27.

Lőrinc Szabó je od 16. do 27. rujna 1934. godine bio na odmoru u Opatiji. „Ovo je razdoblje bilo iznimno po tome što se po prvi put mogao potpuno prepustiti odmoru.”[4] Njegova pjesma *Tengeren* (*Na*

4 Ćurkovic-Major Franciska: i.m.: 7.

Szabó Lőrinc emléktáblája az abbáziai Heritage Hotel Imperial bejáratánál

Spomen-ploča Lőrincu Szabóu na ulazu Heritage Hotela Imperial

Spominska plošča Lőrinczu Szabóju ob vhodu v Heritage Hotel Imperial

moru) koja je već 23. rujna iste godine objavljena u dnevnom listu *Pesti Napló* (*Peštanski dnevnik*) najvjerojatnije je nadahnuta putovanjem brodom iz Opatije u Rijeku 18. rujna:

Brod me nosi, ljulja me more,
ja protežem se palubom.
Plavet kojom plovimo ovdje
možda je raj u svijetu tom.

(...)

Dolje nebo, more visoko,
njihovim sjajem ozdravljam:
opet se radujem što živim,
što živim i što čovjek sam.[5]

(Opatija, 1934.)

Pjesnik je u Opatiji odsjeo u Hotelu Regina Elena koji se danas, pod imenom Heritage Hotel Imperial, nalazi u Ulici Maršala Tita 124/3. Odavde u jednom od svojih pisama supruzi piše: „Još nikada nisam ovako dobro živio ovoliko dugo. (...) i sada pišem na velikom otvorenom balkonu s kojeg – s četvrtog kata – u svakom trenutku vidim cijeli Kvarner u širokom luku...”[6]

5 Prepjev: Lea Kovács

6 *Harminchat év: Szabó Lőrinc és felesége levelezése (1921–1944)*: 452.

Szabó Lőrinc emléktáblája Korčulán

Spomen-ploča Lőrincu Szabóu na Korčuli

Spominska plošča Lőrincu Szabóju na Korčuli

Hotel Regina Elena, kao drugi po redu hotel u Opatiji, sagradio je 1885. Franz Wilhelm u secesijskom stilu. Izvorno je ime, Kronprinzessin Stephanie, dobio po belgijskoj princezi Stephanie (1864–1945), supruzi austrijskog prestolonasljednika Rudolfa. Na otvorenju je prisutan bio i prinčevski par. Hotel je zadovoljavao sve potrebe svoga doba. Imao je centralno grijanje, kino i grijani bazen. Među ostalima, za mjesto svoga odmora ovaj hotel odabrali su car Franjo Josip, James Joyce i Josip Broz Tito. Zanimljivo je da je tijekom godina nekoliko puta preimenovan, a različita imena odražavaju političku povijest Opatije. Za vrijeme talijanske vladavine nosio je ime Regine Elene, supruge Viktora Emmanuela III. Od 1945. do 1948. zvao se Hotel Moskva, a nakon raskida sa Staljinovom politikom dobiva ime Hotel Central. Danas se zove Heritage Hotel Imperial. Dana 24. rujna 2004. ploču u spomen na pjesnikov boravak u Opatiji s lijeve strane ulaza u hotel postavili su Zaklada Lőrinca Szabóa, Istraživački centar Lőrinca Szabóa Sveučilišta u Miškolcu, Odsjek za hungarologiju Sveučilišta u Zagrebu i Turistička zajednica grada Opatije.

Lőrinc Szabó, ovoga puta u društvu svog sina Lócija, ponovno je 1937. plovio iz Rijeke u Dubrovnik. O svome smještaju ondje napisao je sljedeće: „(...) smjestili smo se u potpuno novoj i maloj kući, Pansionu Stefany, na vrhu brda između glavnog Dubrovnika i Lapada."[7] U povratku je brod pristao u gradu Korčuli na istoimenom otoku, gdje su pjesnik i njegov sin proveli dva dana. Svojoj supruzi o otoku piše ovako: „Korčula, gdje smo zadnji put vidjeli onu granu naranče nagnutu nad kamenu ogradu uske ulice, prekrasan je mali gradić kamenih zidova (...) čudesno lijepo mjesto (...) odlučio sam da ćemo se ovamo svakako vratiti."[8] Zaklada Lőrinca Szabóa, Istraživački centar Lőrinca Szabóa Sveučilišta u Miškolcu, Odsjek za hungarologiju Sveučilišta u Zagrebu i Grad Korčula u znak sjećanja na pjesnikov boravak na otoku 2011. godine postavili su spomen-ploču u arkadama Lučke kapetanije u Korčuli.

7 *Harminchat év:* i.m.: 493

8 *Harminchat év:* i.m.: 493.

; OPATIJA, KORČULA, RIJEKA, DUBROVNIK

SI

Lőrinc Szabó je večkrat obiskal vzhodno obalo Jadrana. Že od otroštva je hrepenel po Reki, o čemer priča njegova pesem *Reka* (*Fiume*), zapisana v ciklu pesmi *Glasba čričkov* (*Tücsökzene*):

»Reka,« je rekel oče, »Reko
bomo videli naslednje leto!« ... Čarobna glasba
začela se je zame: tam čaka Brezobrežje,
tam, tam se začne tisto, kar ni, a je,
tam je morje, Obstoječi Čudež,
Neskončnost, ki je doslej le
sodila v neobstoječe številke ...
In prišlo je novo poletje, Reka pa ni prišla.
»Naslednje leto!« In spet »Naslednje leto!«
Trdovratna tolažba želje in upanja
je velikokrat obrisala mi solze ... [1]

V Reko je prvič prispel pri petindvajsetih letih, julija 1925. Tja je šel za tri dni, da bi za svoj časopis *Večer* (*Az Este*) poročal o pripravah na italijansko-madžarsko trgovinsko in gospodarsko konferenco. Iz njegovih poročil so madžarski bralci lahko spoznali nekatere lokacije pristaniškega mesta in pesnikove vtise o njem. Med drugim je omenjal, da se je po zaslugi Opatije tudi na Reki začel razvijati turizem, da je mesto obiskuje vse več tujih in madžarskih turistov ter da ni enostavno dobiti hotelske sobe: »majhni parniki, ki plujejo po Kvarnerju, so natrpani s potniki«.[2] O tem, kje na Reki je takrat bival, ni podatkov.

Drugič je bil tam junija 1932, ko je z ženo in hčerjo Kláro odpotoval na morje. Pluli so od Sušaka vse do Dubrovnika. O potovanju lahko v Klárinem dnevniku preberemo, da so prenočili v Hotelu Royal na Reki.[3] Hotel je bil zgrajen leta 1906 v secesijskem slogu po načrtih arhitekta Emilia Ambrosinija. Nekdanji hotel (na naslovu Korzo 7–11) je danes poslovna stavba Primorsko-goranske županije.

V Dubrovniku so bivali v Grand Hotelu Petka poleg pristanišča Gruž. Najstarejši hotel v Dubrovniku je bil odprt leta 1867, ime pa je verjetno dobil po gorah Velika in Mala Petka na polotoku Lapad. Velika hotelska stavba je bila zgrajena na mestu nekdanjega penziona družine Puljizević.

Hotel je bil prvič prenovljen leta 1893, nato pa so med letoma 1933 in 1934 vse sobe dobile tekočo toplo in hladno vodo ter centralno

1 *Tücsökzene* 1: 72.

2 Franciska Ćurkovic-Major: *Szabó Lőrinc kelet-adriai utazásai*: 29.

3 Franciska Ćurkovic-Major: i.m.: 160.

ogrevanje. Stavbo je ob koncu druge svetovne vojne poškodovala bomba, zato so na njenem mestu med letoma 1958 in 1961 zgradili nov hotel. Zanimivo je, da so med hrvaško osamosvojitveno vojno leta 1991 tukaj sprejemali begunce. Štirinadstropni hotel s 104 sobami, ponovno prenovljen leta 1998, še vedno nosi ime Petka. Spominsko ploščo Lőrincu Szabóju, delo kiparja Istvána Policsányija, so na pobudo dr. Franciske Ćurković-Major, ki med drugim raziskuje pesnikovo bivanje v Dubrovniku, 20. aprila 2007 v avli hotela postavili občina mesta Miskolc, Univerza v Miskolcu, Fundacija Lőrinca Szabója in Oddelek za hungaristiko Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu. Umetnino lahko vidimo na spodnji sliki.

Leta 2011 so zaradi prenove hotelske avle ploščo odstranili. Kljub večkratnim prošnjam Franciske Ćurković-Major vodstvo plošče ni želelo vrniti v avlo. Po njenem dveletnem vztrajnem prizadevanju je bila plošča leta 2013 končno postavljena v Študentski dom Dubrovnik na ulici Branitelja Dubrovnika 27, v drugem nadstropju stavbe.

Med 16. in 27. septembrom 1934 je bil Lőrinc Szabó na počitnicah v Opatiji. »To obdobje je bilo izjemno, saj se je prvič lahko popolnoma prepustil počitku.«[4] Njegovo pesem *Na morju* (*Tengeren*), ki je bila objavljena v časopisu *Peštanski dnevnik* (*Pesti Napló*) 23. septembra, je najverjetneje navdihnila vožnja z ladjo iz Opatije na Reko 18. septembra:

Ladja se premika, morje me ziblje,
pretegnem se na krovu.
Ta modrina, v kateri plavamo,
tu spodaj so nebesa,

(...)

Navzdol sije nebo, navzgor morje,
ta velika luč me je ozdravila;
zdaj sem spet vesel, da sem živ,
da živim in sem človek.

(Opatija, 1934)[5]

Pesnik je bival v Hotelu Regina Elena v Opatiji, ki se danes nahaja na ulici maršala Tita 124/3 pod imenom Heritage Hotel Imperial. V enem izmed svojih pisem ženi napiše: »Nikoli tako dolgo nisem živel tako dobro ... še vedno pišem na velikem odprtem balkonu, s katerega – iz 4. nadstropja – ves čas vidim ves Kvarner v velikanskem polkrogu ...«.[6]

Hotel Regina Elena je kot drugi hotel v Opatiji leta 1885 zgradil Franz Wilhelm v secesijskem slogu. Prvotno se je imenoval Kronprinzessin Stephanie po belgijski princesi Stefanii (1864–1945), ženi

4 Franciska Ćurkovic-Major: i.m.: 7.

5 *Szabó Lőrinc összes versei I.*: 387.

6 *Harminchat év: Szabó Lőrinc és felesége levelezése (1921–1944)*, Budapest: Magvető, 1989. 452.

avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa – tudi kraljevi par se je pojavil na otvoritvi. Hotel je glede na možnosti, ki jih je ponujala doba, zadovoljil vse potrebe; imel je centralno ogrevanje, kino in tudi ogrevan bazen. Ta hotel so si za oddih med drugimi izbrali cesar Franc Jožef, James Joyce in Josip Broz Tito. Zanimivost hotela je, da je bil skozi leta večkrat preimenovan, njegova različna imena pa razkrivajo politično zgodovino Opatije. V času italijanske vladavine je dobil ime po ženi Viktorja Emanuela III., Regini Eleni. Med letoma 1945 in 1948 se je imenoval Hotel Moskva, nato pa se je po prekinitvi s stalinistično politiko preimenoval v Central. Danes se imenuje Heritage Hotel Imperial. 24. septembra 2004 so Fundacija Lőrinca Szabója, Raziskovalni center Lőrinca Szabója Univerze v Miskolcu, Oddelek za hungaristiko Univerze v Zagrebu in Turistična skupnost mesta Opatije postavili spominsko ploščo levo od vhoda v hotel v spomin na pesnikovo bivanje v Opatiji.

Leta 1937 je Lőrinc Szabó ponovno odplul z Reke v Dubrovnik, tokrat v družbi svojega sina Lócija. O njuni tamkajšnji namestitvi je zapisal naslednje: »... nastanjena sva bila v majhni, popolnoma novi hiši, v gostišču Stefany, na vrhu hriba med glavnim delom Dubrovnika in Lapadom.«[7] Na poti nazaj je ladja pristala v mestu Korčuli na otoku Korčula, kjer sta pesnik in njegov sin preživela dva dni. Svoji ženi o otoku zapiše: »Korčula, kjer sva zadnjič videla tisto oranžno vejo, ki se je nagnila čez kamnito ograjo ozke ulice, lepo mestece s kamnitim obzidjem ... čudovito lep kraj ... odločil sem se, da se bomo sem zagotovo vrnili.«[8]. Leta 2011 so na Korčuli, na arkadah Pristaniške uprave, v spomin na pesnikovo bivanje tam odkrili spominsko ploščo, ki so jo postavili Fundacija Lőrinca Szabója, Raziskovalni center Lőrinca Szabója Univerze v Miskolcu, Oddelek za hungarologijo Univerze v Zagrebu in občina mesta Korčula.

7 *Harminchat év*: i.m.: 493.

8 *Harminchat év*, 493.

ZRÍNYI MIKLÓS

(1620–1664)

- **Horvát bán, hadvezér, költő.**
- **Nikola Zrinski. Hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik.**
- **Nikola VII. Zrinski. Hrvaški ban, general in pesnik.**

; CSÁKTORNYA, ALSÓDOMBORÚ, ZRÍNYIFALVA, SZENTILONA

HU

Zrínyi Miklós Csáktornyán (Čakovec) született. A csáktornyai vár, melyet Csák Demeter építtetett a 13. században, 1546-ban Zrínyi dédapjának, a szigeti hősnek a tulajdonába került. A várat ekkor sokszög alakúra építették át, és olaszbástyákkal erősítették meg. A pompás reneszánsz palotát az 1738-as pusztító földrengés után barokk palotává alakították, amelyet Új palotának (Novi dvor) neveztek.

Zrínyi Miklós 1637-től kezdve folyamatosan a csáktornyai kastélyban élt, innen indult a török elleni hadjáratokba. Itt született leghíresebb műve, az *Adriai tengernek syrenaia*, amelyben a *Szigeti Veszedelem* (1645 és 1648 között íródott) című hősi eposz is található. A verses eposz Szigetvár 1566-ban bekövetkezett elestének állít emléket, középpontjában Zrínyi dédapjának a várat védő hősies helytállása áll. A költő vadkanvadászat közben kapott sebek következtében halt meg Zrínyifalván (Kuršanec). 1664. december 21-én temették el a szentilonai (Šenkovec) pálos kolostor kápolnájában, amely 1561 és 1670 között a Zrínyi család tagjainak végső nyughelye volt. A költő sírja fölött báró Kéry János (1637–1685), az akkor Lepoglaván működő pálos szerzetes mondott gyászbeszédet.

A pálos kolostort 1376-ban alapították. A reneszánsz idején építették hozzá a hatszög alakú kápolnát, a Zrínyi-mauzóleumot. A barokk korban az épületegyüttes egyhajós templommal, harangtoronnyal és sekrestyével bővült. 1695-ben tűz ütött ki, amely következtében a kápolnát kivéve az egész komplexum leégett. Később a kolostort újjáépítették. 1786-ban II. József feloszlatta a pálos rendet, így a kolostor (többi épületével együtt) elhagyatottá vált. 1802-ben Knežević báró lett a birtok új tulajdonosa, aki elrendelte a templom és a kápolna lebontását, a kolostor épületét pedig saját palotájaként építtette újjá. A Zrínyi-mauzóleum (kápolna) megsemmisülésével az oda temetett családtagok földi maradványainak is nyoma veszett. Pontos hollétük a mai napig ismeretlen.

Zrínyi Miklós emlékét Horvátországban több helyszín őrzi. Tiszteletére 1728-ban Zrínyifalván emlékoszlopot emeltek, amelynek eredetije napjainkban a csáktornyai kastélymúzeumban található. Csáktornyán, a város főterén (Trg Republike) a költő és hadvezér emlékére 1904-ben felavatott emlékmű ma is áll. Halálának helyszínén, Zrínyifalván 1994. november 18-án új obeliszket állítottak. 2001-ben Alsódomború (Donja Dubrava) közelében (nyolc kilométerre onnan, ahol a Mura folyó a Drávába ömlik), a zrínyiújvári (Novi Zrin) erőd építésére és a költőre emlékező gránitobeliszk épült. Az erődöt 1661-ben Zrínyi Miklós a török támadások ellen építtette Muraköz védelmére. 2014-ben, a költő halálának 350. évfordulóján Alsódomborún, a település központjában avatták fel mellszobrát.

; ČAKOVEC, DONJA DUBRAVA, KURŠANEC, ŠENKOVEC

HR

Nikola Zrinski rođen je u Čakovcu. Čakovečki grad, koji je u 13. stoljeću dao sagraditi Dimitrije Čak, dospio je 1546. godine u posjed Nikole Šubića Zrinskog, sigetskog junaka i pjesnikova pradjeda. U tom je razdoblju dotadašnja drvena kula pregrađena u zidanu utvrdu višekutnog tlocrtnog oblika, ojačanu bastionima. Raskošna renesansna utvrda nakon razornog potresa iz 1738. godine obnovljena kao dvorac u baroknom stilu i nazvana Novi dvor.

Nikola Zrinski je od 1637. živio u čakovečkom dvoru odakle je polazio u vojne pohode protiv Turaka. Ovdje je nastalo i njegovo najpoznatije djelo, spjev *Adrianskoga mora sirena* u kojemu se nalazi i junački ep *Opsada Sigeta* (napisan između 1645. i 1648). Ovaj ep spomen je na pad Sigeta iz 1566. godine, a u središtu radnje je junačka obrana grada pod vodstvom Nikole Šubića Zrinskog. Pjesnik je preminuo u Kuršancu od rana zadobivenih tijekom lova na vepra. Pokopan je 21. prosinca 1664. u kapeli pavlinskog samostana u Šenkovcu koja je između 1561. i 1670. služila kao posljednje počivalište članova obitelji Zrinski. Nad pjesnikovim grobom govor je održao barun János Kéry, pavlinski redovnik koji je tada služio u Lepoglavi.

Az 1904-ben emelt Zrínyi-emlékmű Csáktornya főterén Szász Gyula és Árkay Aladár alkotása

Spomenik podignut 1904. na Trgu Republike u Čakovcu djelo je Gyule Szásza i Aladára Árkayja

Spomenik Zrinskemu, postavljen leta 1904 na glavnem trgu Čakovca, je delo Gyule Szásza in Aladárja Árkaya

Pavlinski samostan osnovan je 1376. U doba renesanse nadograđen je šesterokutnom kapelom, odnosno mauzolejem obitelji Zrinski. U vrijeme baroka kompleks je proširen jednobrodnom crkvom, zvonikom i sakristijom. Godine 1695. izbio je požar u kojem je izgorio cijeli kompleks osim kapele. Samostan je kasnije ponovno sagrađen. Josip II. 1786. raspušta pavlinski red te samostan zajedno sa svim ostalim zgradama ostaje napušten. Godine 1802. barun Knežević postaje novi vlasnik posjeda te naređuje da se crkva i kapela sruše, a zgradu samostana pretvara u vlastitu palaču. Uništenjem mauzoleja Zrinskih, odnosno kapele, gubi se svaki trag posmrtnim ostacima ondje pokopanih članova obitelji. Točna lokacija njihovih posmrtnih ostataka do danas je nepoznata.

Uspomenu na pjesnika Nikolu Zrinskog čuva više lokacija u Hrvatskoj. Njemu u čast 1728. godine podignut je obelisk u Kuršancu čiji se original danas nalazi u čakovečkom Starom gradu u Muzeju Međimurja Čakovec. U Čakovcu na Trgu Republike, u znak sjećanja na pjesnika i vojskovođu, još i danas stoji spomenik postavljen 1904. godine. Na mjestu njegove smrti u Kuršancu 18. studenog 1994. podignut je novi obelisk. Godine 2001. u blizini Donje Dubrave, osam kilometara od mjesta gdje Mura utječe u Dravu, postavljen je granitni obelisk u sjećanje na pjesnika i gradnju utvrde Novi Zrin. Utvrdu je dao sagraditi Nikola Zrinski 1661. u svrhu obrane Međimurja od napada Turaka. Na 350. godišnjicu smrti Zrinskog 2014. godine, u središtu Donje Dubrave svečano je postavljena pjesnikova bista.

Az 1728-ban Zrínyifalván emelt oszlop eredetije

Originalni obelisk podignut 1728. u Kuršancu

Izvirnik stebra, postavljenega v Kuršancu leta 1728

; ČAKOVEC, DONJA DUBRAVA, KURŠANEC, ŠENKOVEC

SI

Rodil se je v Čakovcu. Grad Čakovec, ki ga je v 13. stoletju zgradil Demeter Csák, je leta 1546 postal last pradeda Nikole Zrinskega, junaka bitke pri Sigetu. Grad so nato prezidali v večkotno trdnjavo, okrepljeno z obrambnimi stolpi. Del nje je bila čudovita renesančna palača, ki so jo po rušilnem potresu leta 1738 obnovili v baročnem stilu in poimenovali Novi dvor.

Od leta 1637 je Nikola Zrinski živel na gradu v Čakovcu, od koder je začel svoje pohode proti Turkom. Tu je nastalo njegovo najbolj znano delo *Jadranskega morja sirena*, ki vsebuje tudi junaški ep *Obleganje Sigeta* (nastal med letoma 1645 in 1648). Epska pesnitev obuja spomin na padec Sigeta leta 1566 in se osredotoča na junaško držo avtorjevega pradeda, ki je branil grad. Pesnik je umrl v Kuršancu zaradi ran, ki jih je dobil med lovom na divjega prašiča. Pokopan je bil 21. decembra 1664 v kapeli pavlinskega samostana v Šenkovcu, kjer je bilo mesto poslednjega počitka za člane rodbine Zrinski med letoma 1561 in 1670. Pogrebni govor nad pesnikovim grobom je imel baron János Kéry (1637–1685), pavlinski menih, ki je takrat deloval v Lepoglavi.

Zrínyi mellszobra Alsódomborún (2014)

Bista Nikole Zrinskog u Donjoj Dubravi

Doprsni kip Zrinskega v Donji Dubravi (2014)

Pavlinski samostan je bil ustanovljen leta 1376. Šesterokotna kapela, grobnica Zrinskih, je bila dozidana v času renesanse. V baroku so stavbni sklop razširili z enoladijsko cerkvijo, zvonikom in zakristijo. Leta 1695 je izbruhnil požar, zaradi katerega je pogorel celoten kompleks razen kapele. Kasneje so samostan prezidali. Leta 1786 je Jožef II. razpustil pavlinski red, zato je bil samostan skupaj s pripadajočimi zgradbami opuščen. Leta 1802 je novi lastnik posesti postal baron Knežević, ki je ukazal podreti cerkev in kapelo, samostansko poslopje pa prezidati za svojo palačo. Z uničenjem grobnice Zrinskih in kapele so se izgubili tudi posmrtni ostanki tam pokopanih družinskih članov. Njihova natančna lokacija še ni znana.

Spomin na Nikolo Zrinskega je ohranjen na več lokacijah na Hrvaškem. Leta 1728 so mu v Kuršancu postavili spominski steber, katerega izvirnik se danes nahaja v grajskem muzeju v Čakovcu. Na glavnem trgu Čakovca (Trg republike) še danes stoji spomenik, ki so ga leta 1904 postavili v čast temu pesniku in generalu. 18. novembra 1994 so na kraju njegove smrti, v Kuršancu, postavili nov obelisk. Leta 2001 so v bližini Donje Dubrave – osem kilometrov od mesta, kjer se reka Mura izliva v Dravo – zgradili granitni obelisk v spomin na pesnika in gradnjo trdnjave Novi Zrin. Trdnjavo je leta 1661 zgradil Nikola Zrinski za zaščito Medžimurja pred turškimi napadi. Leta 2014, ob 350. obletnici pesnikove smrti, so v središču Donje Dubrave odkrili njegov doprsni kip.

A gránitobeliszk Alsódomború közelében, a Mura partján

Granitni obelisk u blizini Donje Dubrave, na obali Mure

Granitni obelisk pri Donji Dubravi, na bregovih Mure

MAP - CROATIA

; SZLOVÉNIA

; SLOVENIJA

; SLOVENIJA

ESTERHÁZY PÉTER

(1950–2016)

- **Író, publicista.**
- **Pisac, publicist.**
- **Pisatelj, publicist.**

; VILENICA-BARLANG

HU

Generációjának – külföldön is – egyik legismertebb szerzője. A Szlovén Írószövetség és a sežanai Vilenica Kulturális Központ 1986-ban alapított díjat kiemelkedő teljesítményt nyújtó, közép-európai, az irodalom, illetve az esszéírás területén alkotó szerzők számára. A díjat minden évben a Vilenicai Nemzetközi Irodalmi Fesztivál alkalmával adják át a Vilenica-barlang „tánctermében" (*Plesna dvorana*). A szakmai zsűri 1988-ban Esterházy Péternek ítélte oda a rangos elismerést, aki a „Tündérbarlangban" személyesen vette át a rangos díjat. (Magyar szerzők közül 1998-ban **Nádas Péter**, 2014-ben **Krasznahorkai László** is megkapta.) A szlovén Karszton található cseppkőbarlang Európa első, látogatók számára is megnyitott barlangja, amely dokumentáltan 1633 óta fogad turistákat. Látogatóként Európa uralkodó fői, köztük több Habsburg császár is megfordult itt. Nevét a lakóinak tulajdonított jószándékú tündérekről (*vile*) kapta. Cseppkőképződményeivel ma is elkápráztatja az ideérkező vendégeket.

Esterházy Péter, az év díjazottja (a fotó szélén balra) 1988-ban a Vilenica Fesztivál közönségének első sorában az előző két év díjazottjai, Peter Handke és Fulvio Tomizza mellett. Utóbbiak mögött Ludwig Hartinger költő, műfordító is látható.

Péter Esterházy, dobitnik nagrade na Festivalu Vilenica 1988. godine (na fotografiji s lijeve strane) i dobitnici nagrade publike, Peter Handke i Fulvio Tomizza, iza kojih se vidi i pjesnik i prevoditelj Ludwig Hartinger.

Esterházy Péter, az év díjazottja (a fotó szélén balra) 1988-ban a Vilenica Fesztivál közönségének első sorában az előző két év díjazottjai, Peter Handke és Fulvio Tomizza mellett. Utóbbiak mögött Ludwig Hartinger költő, műfordító is látható.

; ŠPILJA VILENICA

HR

Péter Esterházy jedan je od najpoznatijih pisaca svoje generacije, kako u Mađarskoj, tako i u inozemstvu. Društvo slovenskih pisaca i Kulturni centar Vilenica u Sežani utemeljili su 1986. nagradu za izniman doprinos srednjoeuropskih autora na području književnosti i esejistike. Nagrada se dodijeljuje svake godine na Međunarodnom književnom festivalu Vilenica u Plesnoj dvorani špilje Vilenica. Stručni je žiri 1988. ovu prestižnu nagradu dodijelio Péteru Eszerházyju koji ju je osobno primio u Vilinskoj dvorani (godine 1998. dobio ju je mađarski pisac **Péter Nádas**, a 2014. **László Krasznahorkai**). Ta slovenska kraška špilja bila je prva špilja u Europi otvorena za posjetitelje, a turiste prima još od 1633. godine. Posjetili su je brojni europski vladari, uključujući i neke od Habsburgovaca. Ime je dobila po dobrim vilama, koje navodno žive u njoj. Špilja i danas oduševljava posjetitelje svojim tvorevinama od vapnenca.

[HUN]

Ferdinand Runk i Anton Herzinger: ŠpiljaVilenica, litografija iz 1810. godine

[SLO]

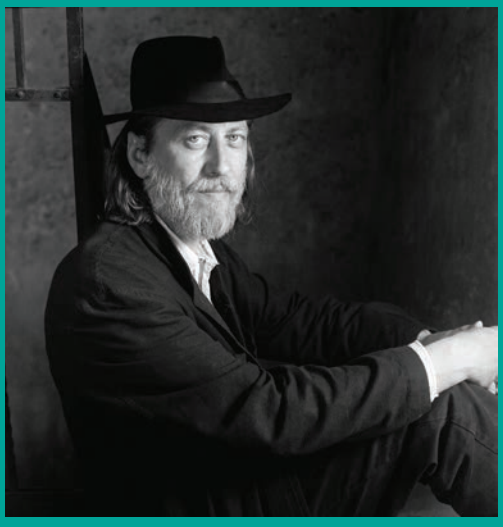
; JAMA VILENICA

SI

Péter Esterházy je eden najbolj znanih pripadnikov svoje generacije v tujini. Društvo slovenskih pisateljev in Kulturni center Vilenica Sežana sta leta 1986 ustanovila nagrado za izjemne srednjeevropske avtorje na področju književnosti in esejistike. Nagrado podelijo vsako leto v okviru Mednarodnega literarnega festivala Vilenica v Plesni dvorani jame Vilenica. Leta 1988 je strokovna žirija prestižno nagrado izročila Pétru Esterházyju, ki jo je osebno prejel v Vilinski dvorani. (Leta 1998 jo je prejel madžarski avtor **Péter Nádas**, leta 2014 pa **László Krasznahorkai**.) Kapniška jama na slovenskem Krasu je bila prva jama v Evropi, odprta za obiskovalce, turiste pa sprejema že od leta 1633. Obiskali so jo številni evropski vladarji, vključno z nekaterimi habsburškimi cesarji. Ime je dobila po dobrih vilah, ki naj bi prebivale v njej. Jama s svojimi kapniškimi tvorbami še vedno navdušuje obiskovalce.

Nádas Péter

Krasznahorkai László

KERTÉSZ IMRE

(1929–2016)

- **Nobel-díjas író, műfordító.**
- **Pisac, dobitnik Nobelove nagrade za književnost, književni prevoditelj.**
- **Nobelov nagrajenec za književnost, literarni prevajalec.**

; PORTOROŽ

HU

Szülei ötévesen egy tanulóintézetbe íratták be Budapesten, amely intézménnyel több kirándulást tettek az ott töltött évei alatt. Tízéves korában, 1938-ban az Adriai-tenger partjára utaztak. A diákok a Trieszttől Lucijáig tartó partszakaszt járták végig. Meglátogatták a tengerparti városokat: Kopert, Pirant, Portorožt. Kertész az utazásról édesanyjának írt képeslapon beszámol róla, mennyire élvezi a fürdést a tengerben, milyen „ősrégi" templomokat látogattak meg Koperben, mennyire finom a fagylalt. A mai Portorožban töltött gondtalan nyaralásról így emlékezik az író egy időskori interjúban: „Trieszt után elmentünk Porto Roséba, amely a tenger fölött húzódik, és közvetlenül a szállásunk alatt hidroplánoknak készült hangár volt. Minden reggel négykor, ötkor, amikor virradt, rohantunk az ablakhoz, hogy végignézzük, amint a hidroplánok leszállnak a tengerre, majd gurulnak vissza a hangárba (...) Arra is emlékszem, hogy milyen barátságosak voltak a gyerekek, soha életemben ilyennel nem találkoztam. Lementünk fürödni, kristálytiszta volt a tenger, szandolinokon eveztek az olasz vagy talán horvát gyerekek, nem tudom, minden esetre olaszul beszéltek. Mikor megcsodáltam az egyik szandolint, a fiú kiszállt, s azt mondta, tessék, ülj bele. Elképesztő volt, Magyarországon, ha el mertem volna kérni egy gyerek csónakját, evezővel vágott volna fejbe. Szép, érdekes tájakat ismertünk meg."[1] Portorož mandulafenyőkkel szegélyezett utcáin felkapaszkodva a tengerparti nyaralóváros villái közé ugyanerre az öbölre tekinthetünk le ma is.

1 Interjúrészlet, forrás: https://www.kerteszintezet.hu/kertesz-imre/kertesz-imre-eletrajz/v/23/

A portoroži öböl keleti látképe

Pogled na istočni dio portoroškog zaljeva

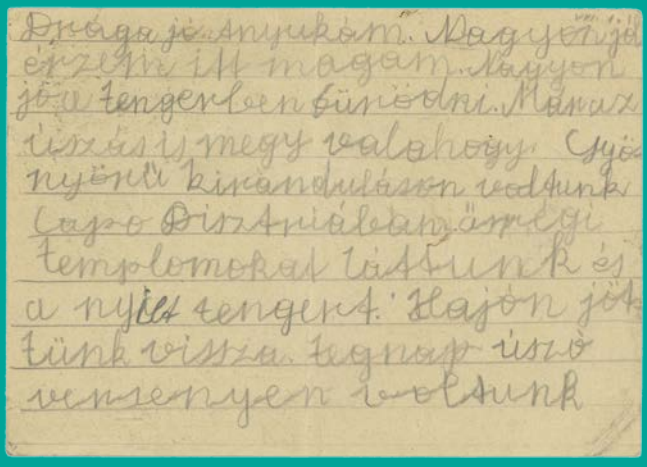
Pogled na vzhodni del portoroškega zaliva

; PORTOROŽ

HR

U dobi od pet godina roditelji su ga upisali u internat u Budimpešti. Tijekom godina provedenih u internatu, nekoliko puta je sudjelovao u organiziranim putovanjima. Tako je i 1938. godine, kada je imao deset godina, sa svojim školskim kolegama otputovao na obalu Jadranskog mora. Učenici su putovali obalom od Trsta do Lucije te su tako posjetili primorske gradove Kopar, Piran i Portorož. Na razglednici koju je napisao majci na putovanju, Kertész opisuje kako uživa u kupanju u moru, kakve su„drevne“ crkve posjetili u Kopru i kako je sladoled ukusan. U starijoj dobi u jednom se intervjuu prisjeća bezbrižnog odmora u Portorožu: „Nakon Trsta otišli smo u Porto Rose, koji se proteže nad morem, a odmah ispod našeg smještaja nalazio se hangar za hidroavione. Svakog jutra u četiri ili pet, kad bi svanulo, odjurili bismo do prozora gledati kako hidroavioni slijeću na more i vraćaju se u hangar (...) Sjećam se i kako su djeca bila druželjubiva, tako nešto još nisam doživio. Išli smo na kupanje, more je bilo kristalno čisto, talijanska ili vjerojatno hrvatska djeca, ne znam, veslala su na sandolinama. U svakom slučaju govorila su talijanski. Kad sam se divio jednoj sandolini, dječak je izašao i rekao mi da sjednem u nju. Bilo je nevjerojatno. Da sam se u Mađarskoj usudio pitati dijete da mi posudi čamac, dobio bih veslom po glavi. Upoznali smo lijepe i zanimljive krajolike.”[1] Penjući se ulicama Portoroža, okruženim pinijama, među vile ovog primorskog gradića, pogled nam pada na isti zaljev.

1 Izvadak intervjua, izv: https://www.kerteszintezet.hu/kertesz-imre/kertesz-imre-eletrajz/v/23/

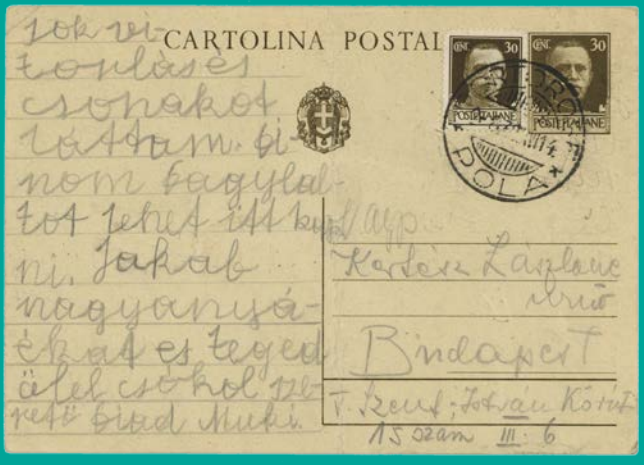

; PORTOROŽ

SI

Pri petih letih so ga starši vpisali v internat v Budimpešti; v tem času se je udeleževal številnih ekskurzij. Leta 1938, ko je bil star 10 let, je s sošolci odpotoval na jadransko obalo. Učenci so potovali ob obali od Trsta do Lucije. Na poti so obiskali Koper, Piran in Portorož. Kertész je na poti napisal razglednico svoji mami o tem, kako zelo je užival v kopanju v morju, kako so obiskali "starodavne" cerkve v Kopru in kako dober je bil sladoled. V svojih starih letih se v intervjuju spominja brezskrbnih počitnic v Portorožu takole: "Po Trstu smo šli v Porto Rose, ki se razprostira nad morjem in točno pod našo nastanitvijo je bil hangar za hidroplane. Vsako jutro okoli štirih, petih, ko se je še danilo, smo tekli k oknom, da bi si ogledali, kako so letala pristajala na morju in se vračala v hangar. (...) Spomnim se tudi, kako prijazni so bili otroci, česa takega nikoli več nisem doživel. Šli smo se kopat, morje je bilo kristalno čisto, na sandolinih so veslali italijanski ali verjetneje hrvaški otroci, kaj pa vem; v vsakem primeru so govorili italijansko. Ko sem občudoval enega od teh sandolinov, je eden od fantov izstopil in rekel, naj se kar usedem. Bilo je neverjetno; če bi si na Madžarskem drznil vprašati otroka, da mi posodi čoln, bi me udaril z veslom po glavi. Spoznali smo lepe in zanimive pokrajine."[1] Če se danes povzpnemo po portoroških ulicah, obdanih s pinijami, med vilami obmorskega letovišča se zazremo prav v tisti zaliv.

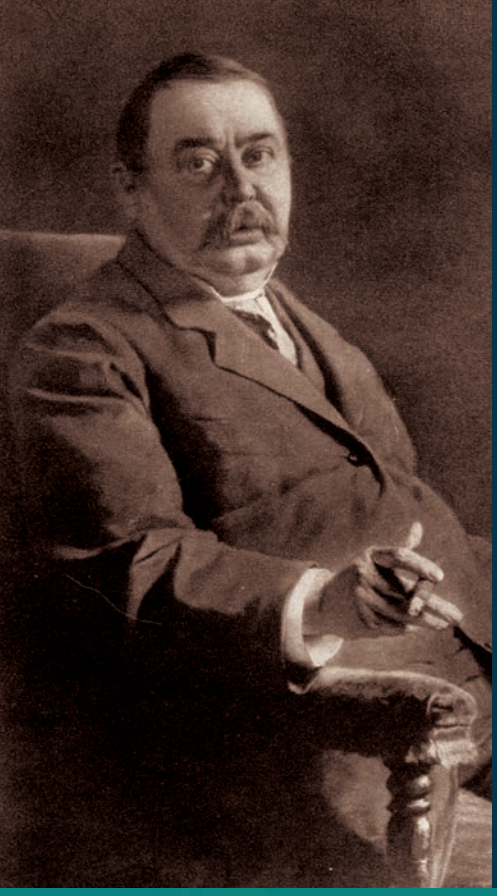
1 Odlomek intervjuja, vir: https://www.kerteszintezet.hu/kertesz-imre/kertesz-imre-eletrajz/v/23/

Kertész Imre képeslapja édesanyjának a nyaralásról, 1938. augusztus 2.

Razglednica koju je Imre Kertész poslao majici s odmora, 2. kolovoza 1938.

Razglednica, ki jo je Imre Kertész poslal svoji mami s počitnic 2. avgusta 1938.

MIKSZÁTH KÁLMÁN

(1847–1910)

Író, újságíró, szerkesztő, országgyűlési képviselő, az MTA levelező tagja.

Pisac, novinar, urednik, zastupnik u mađarskom parlamentu, dopisni član Mađarske akademije znanosti.

Pisatelj, novinar, urednik, poslanec v madžarskem parlamentu, dopisni član Madžarske akademije znanosti.

; ROHICSFÜRDŐ

HU

Élete utolsó évtizedében rendszeres vendége volt Rohicsfürdőnek (Rogaška Slatina), ahol a 19. századi magyar írók közül korábban **Gárdonyi Géza** (1863–1922) és **Vajda János** (1827–1897) is megfordult. Előbbi öt költeményből álló versciklusban is megörökítette a népszerű fürdőhely hétköznapjait, az itt élőket, a stájer erdőt, a természetet (*A Janinán*, *Vasárnap a rohicsi erdőben*, *A sétaúton*, *Te kis hegyi rózsa*, *Egy vén koldus*). Utóbbit úgyszintén megihlette a tarka emberseregelet, a pezsgő élet és itt megélt szerelmei, melyek lenyomata többek között *A legszebbnek*, a *Fürdői emlékek I-II.*, a *Szerelem hatalma*, az *N.N. emlékkönyvébe*, a *Pásztor-órák* című versei.

Bár a feltörő, meleg vizű források már a római korban ismertek voltak, a hagyomány szerint az itt található gyógyforrásokat a horvát bán, költő **Zrínyi Miklós** fedezte fel 1640 körül, és ő is kúrálta magát a „savanyú vízzel". A 19. században már tömegesen keresték fel a gyógyulni és pihenni vágyók, sőt a gyógyvizet palackozva is értékesítették, ahogyan teszik ezt a mai napig. Az idelátogatókat az említett század közepétől az Osztrák–Magyar Monarchia egyik legelegánsabb, minden igényt kielégítő, ma is látható luxusszállodája, a Grand Hotel fogadta, amelynek báltermében 1846-ban – mint a korszak híres előadóművésze – Liszt Ferenc is koncertezett.

Mikszáth, fürdőorvosa, Gámán Béla feljegyzései szerint, nem volt jó beteg: nem sétált, nem ivott gyógyvizet, csak ült egy nagy tölgyfa mellett, nagyokat szivarozott és hallgatott.[1] Itt fogalmazta meg az akkoriban, 1904-ben elhunyt pályatársáról, Jókairól szóló nagy irodalmi életrajzát (*Jókai Mór élete és kora 1-2.*, 1907). Erről beszélgetett szintén ott tartózkodó író, újságíró, politikus barátaival. Sőt, egyszer még sétálni is hajlandó volt, csak hogy írásához újabb adatokhoz jusson. Ahogyan ő fogalmazott: „Én az embereket keresem a fürdői viszonyok között."[2] A Mikszáth Kálmán Emlékbizottság a muravidéki magyar közösség és a ljubljanai magyar nagykövetség támogatásával 2011-ben emléktáblát állíttatott a fürdő előtti Pegazus téren az író tiszteletére.

1 Farkas József György: *Magyar emlékek nyomában: Mikszáth Kálmán - Rogaska Slatina* (sic!)

2 Idézi Kepéné Bihar Mária; Lendvai Kepe Zoltán: *Magyar Értékek Tárháza: magyar emlékek nyomában Rogaška Slatinán*

; ROGAŠKA SLATINA

HR

U posljednjem desetljeću svog života bio je redoviti gost popularnih toplicaa u Rogaškoj Slatini, koje su ranije posjećivali mađarski pisci iz 19. stoljeća kao što su i **Géza Gárdonyi** (1863–1922) i **János Vajda** (1827–1897). Gárdonyi je svakodnevicu toplica, na mađarskom poznatih kao Rohicsfürdő , zatim ljude koji ovdje žive, štajersku šumu i prirodu ovjekovječio i u ciklusu koji se sastoji od pet pjesama: *A Janinán* (*Na Janini*), *Vasárnap a rohicsi erdőben* (*Nedjelja u rogaškoj šumi*), *A sétaúton* (*Na šetnici*), *Te kis hegyi rózsa* (*Ti mala gorska ružo*), *Egy vén koldus* (*Stari prosjak*). Vajdu je također inspiriralo šaroliko mnoštvo ljudi, živahan život i ovdje doživljene ljubavi, čiji su otisci njegove pjesme *A legszebbnek* (*Najljepšoj*), *Fürdői emlékek I-II* (*Uspomene toplica I-II.*), *Szerelem hatalma* (*Snaga ljubavi*), *N.N. emlékkönyvébe* (*N.N. u spomenknjizi*), *Pásztor-órák* (*Pastirski sati*).

Iako su izvori tople vode koji izbijaju na površinu bili poznati još u rimsko doba, prema predaji ljekovite izvore koji se ovdje nalaze otkrio je hrvatski ban i pjesnik **Nikola Zrinski** oko 1640. godine, koji se i sam liječio „kiselom vodom". U 19. stoljeću već su ih masovno svi oni željni liječenja i opuštanja, a ljekovita se voda čak prodavala u bocama, kao što se i danas čini. Od sredine spomenutog stoljeća posjetitelje je primao i danas postojeći luksuzni Hotel Grand, jedan od najele-

A rogaška slatinai gyógyfürdő épülete, képeslap, 1911.

Zgrada toplica u Rogaškoj Slatini, razglednica, 1911.

Razglednica s sliko zdravilišča v Rogaški Slatini, 1911.

gantnijih hotela Austro-Ugarske Monarhije koji je zadovoljavao sve potrebe onoga doba, i u čijoj je plesnoj dvorani 1846. koncert održao Ferenc Liszt, slavni pijanist tog razdoblja.

Prema bilješkama Béle Gámána, liječnika u toplicama, Mikszáth nije bio dobar pacijent: nije hodao, nije pio ljekovitu vodu, samo je sjedio uz veliki hrast, pušio cigare i šutio.[1] Tu je sastavio veliku književnu biografiju kolege Móra Jókaija (*Život i doba Móra Jókaija 1-2*, 1907) koji je preminuo 1904. godine. O tome je razgovarao sa svojim prijateljima piscima, novinarima i političarima koji su također tamo boravili. Štoviše, jednom je čak bio voljan otići u šetnju, samo kako bi dobio nove podatke za pisanje. Kako je on to sročio: "Ja u topličkim uvjetima tražim ljude."[2] Godine 2011. Memorijalni odbor Kálmána Mikszátha, uz potporu Mađara koji žive u Prekmurju i Mađarskog veleposlanstva u Ljubljani, u književnikovu čast postavio je spomen-ploču na Pegazusovom trgu ispred toplica.

1 Farkas József György: Magyar emlékek nyomában: *Mikszáth Kálmán - Rogaska Slatina* (sic!)

2 Citira: Kepéné Bihar Mária; Lendvai Kepe Zoltán: *Magyar Értékek Tárháza: magyar emlékek nyomában Rogaška Slatinán*

Mikszáth-emléktábla Rogaška Slatinán

Spomen-ploča Kálmánu Mikszáthu u Rogaškoj Slatini

Plošča v spomin Mikszáthu, Rogaška Slatina

; ROGAŠKA SLATINA

SI

V zadnjem desetletju svojega življenja je bil reden gost priljubljenega zdravilišča v Rogaški Slatini, ki sta ga obiskovala tudi **Géza Gárdonyi** (1863–1922) in **János Vajda** (1827–1897), madžarska pisatelja iz 19. stoletja. Gárdonyi je napisal cikel petih pesmi: *A Janinán* (*Na Janini*), *Vasárnap a rohicsi erdőben* (*Nedelja v gozdu pri Rogaški*), *A sétaúton* (*Na sprehajalni poti*), *Te kis hegyi rózsa* (*Ti mala gorska vrtnica*), *Egy vén koldus* (*Stari berač*). V njem je opisoval vsakdan v Rogaški Slatini, ljudi, ki so tam živeli, štajerski gozd in naravo. Vajdo pa je pri pisanju navdihovala pestra množica ljudi, iskrivo življenje in tam doživete ljubezni, katerih vtisi se odražajo v naslednjih pesmih: *A legszebbnek* (*Za najlepšo*), *Fürdői emlékek I-II.* (*Spomini iz toplic I-II.*), *Szerelem hatalma* (*Moč ljubezni*), *N.N. emlékkönyvébe* (*V spominsko knjigo N.N.*), *Pásztor -órák* (*Zmenki*).

Čeprav se je za zdravilne vrelce tople vode vedelo že v rimskih časih, jih je po izročilu leta 1640 odkril hrvaški pesnik in ban **Miklós Zrínyi**, ki se je s "kislo vodo" v Rogaški Slatini tudi zdravil. Že v 19. stoletju so jo množično obiskovali, željni zdravljenja in sprostitve, zdravilno vodo pa so celo prodajali v steklenicah, kot to počno še danes. Od sredine 19. stoletja so obiskovalci prenočevali v Grand Hotelu, enem izmed najelegantnejših luksuznih hotelov Avstro-Ogrske monarhije, ki je zadovolje-

[HUN]

Rogaška Slatina danas, pogled na krajolik

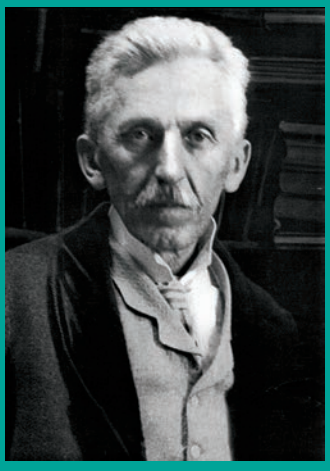
[SLO]

val vse potrebe in stoji še danes. V plesni dvorani omenjenega hotela je imel leta 1846 koncert takrat zelo slavni pianist Ferenc Liszt.

Po zapisih zdraviliškega zdravnika Béle Gámána Mikszáth ni bil vzoren bolnik: ni hodil na sprehode, ni pil zdravilne vode, le sedel je ob velikem hrastu, kadil velike cigare in molčal.[1] Tam je napisal veliko literarno biografijo o kolegu Jókaiju, ki je umrl leta 1904 (*Življenje in starost Móra Jókaija 1-2*, 1907). O njem se je pogovarjal s svojimi prijatelji pisatelji, novinarji in politiki, ki so prav tako bili tam. Nekoč je bil celo pripravljen iti na sprehod, samo da bi dobil nove podatke za pisanje. Kot je rekel: "Celo v zdravilišču me zanimajo samo ljudje."[2] Leta 2011 je Spominski odbor Kálmána Mikszátha s podporo madžarskega veleposlaništva v Ljubljani in pomurske madžarske skupnosti na Pegazovem trgu pred zdraviliščem postavil ploščo v čast pisatelju.

1 Farkas József György: Magyar emlékek nyomában: *Mikszáth Kálmán - Rogaska Slatina* (sic!)

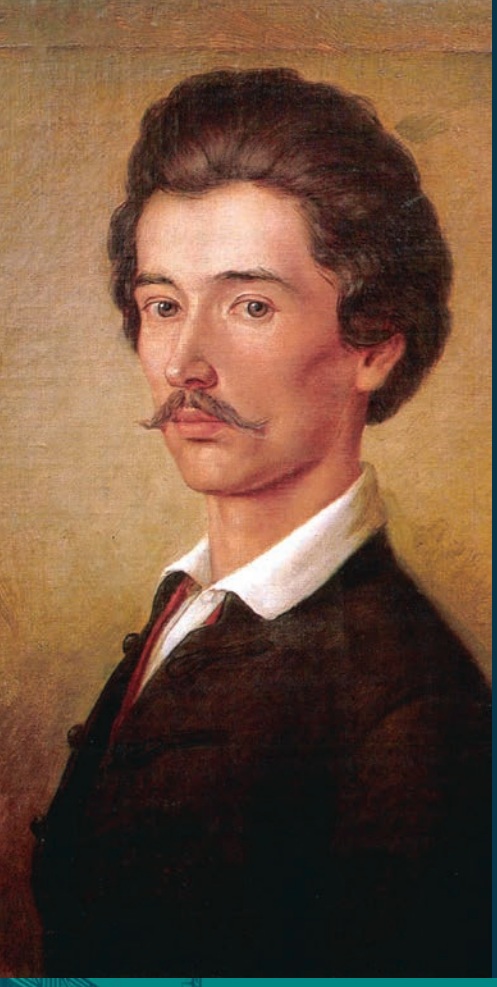
2 Citirano po: Kepéné Bihar Mária; Lendvai Kepe Zoltán: *Magyar Értékek Tárháza: magyar emlékek nyomában Rogaška Slatinán*

Gárdonyi Géza

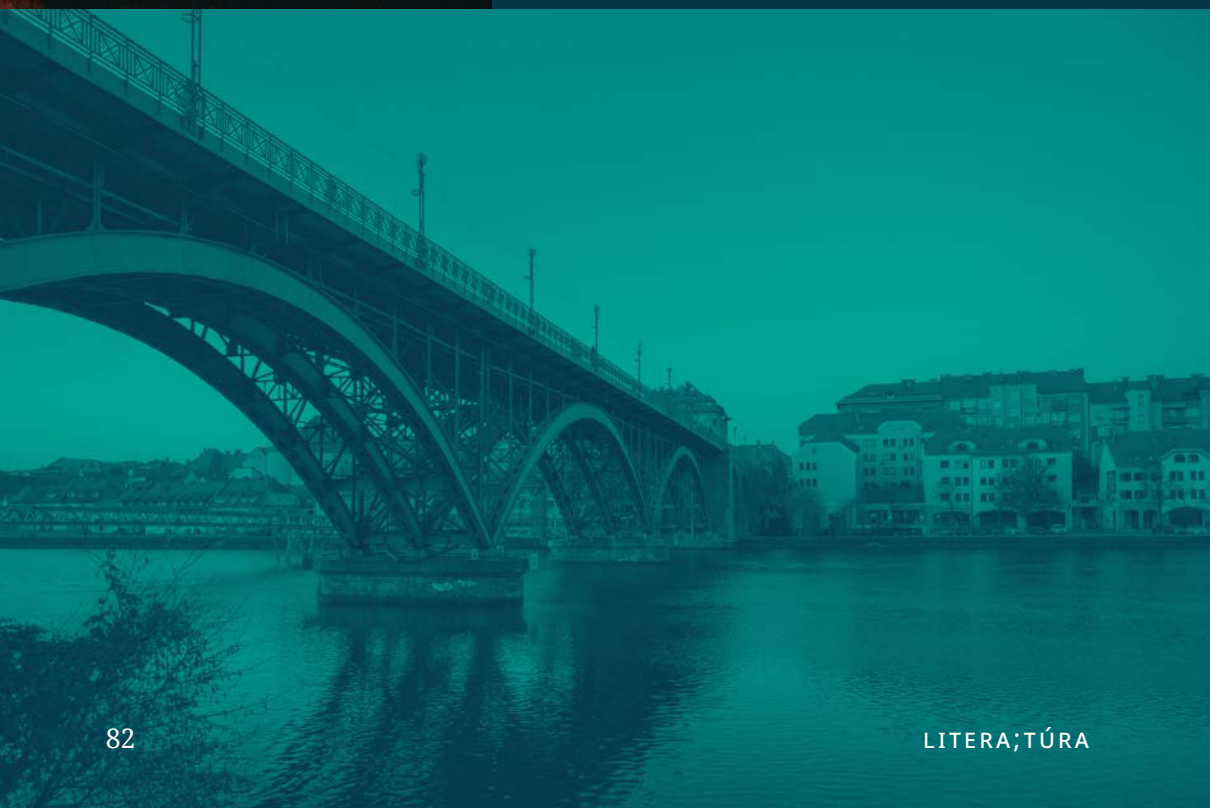
Vajda János

PETŐFI SÁNDOR

(1823–1849)

- **Író, költő, forradalmár, nemzeti hős, az 1848-as forradalom és szabadságharc kiemelkedő alakja.**
- **Književnik, pjesnik, revolucionar, nacionalni junak, istaknuta ličnost revolucije iz 1848. i borbe za slobodu.**
- **Pisatelj, pesnik, revolucionar, narodni heroj, pomembna osebnost madžarske revolucije in osvobodilnega boja 1848/49.**

; MARIBOR

HU

Az ifjú Petőfi 1839-ben Sopronban besoroztatta magát a Gollner-féle 48. számú gyalogezredbe, amellyel Tirol felé indultak, majd Grazban azt a hírt kapták, hogy az ezredet Horvátországba helyezték át. A gyenge szervezetű, kamasz költő a katonaság megpróbáltatásaitól annyira legyengült, hogy 1840-ben nem tudott csatlakozni a Zágráb felé menetelő társaihoz, hanem előbb Grazban ápolták, majd indulása után meg kellett állnia a mai Mariborban is, ahol néhány napig a kaszárnyában pihent. Pontosan nem tudjuk, melyik katonai létesítmény szállásolta el, mert ebben az időben kettő laktanya is működött a városban: a felszámolt jezsuita kolostor épülete 1773 és 1859 között adott otthont a katonaságnak, de az egykori minorita kolostorban, közvetlenül a folyó mellett, az úgynevezett Dráva-laktanyában (Vojašniški trg 2A) is katonák állomásoztak 1784-től kezdődően. Az épület eredetileg is szolgált erődítményként: a 11. században éppen a magyarok nyugati betöréseit hívatott megállítani. Emellett őrizte a drávai átkelőhelyet a még az ókorban épült, Celjén és Ptujon is keresztülvezető kereskedelmi út mentén. II. József császár reformjait követően a rendház megszűnt, a katonaság vette át az épületet, és egészen 1927-ig szolgált laktanyaként, amikor is lakásokat alakítottak ki benne. 2004 és 2007 között üresen állt, majd 2007-től kezdődően kulturális rendezvényteret kezdtek el benne kialakítani, illetve itt kapott helyet az új bábszínház is. Bár pontos bizonyíték nincs rá, de erősen valószínűsíthető, hogy ebben a Lent néven ismert folyóparti épületben szállt meg a katona Petőfi. Azért is gondolhatjuk így, mert naplójában fennmaradt egy, a Dráváról írt verse, amelyben a lírai én közvetlenül a vízre tekint le.

Zúgó habjaidba szórom
E virágfüzért,
Dráva! Hajtsd alá, s a partra
Tedd, midőn hazámba ért.

Bárha dúlt lesz akkorára
Dísze s hervadott,
És özönnel kelyhe nem hint
Szerte éden-illatot.

S mondjad: ilyen a honáért
Lángoló kebel,
Melyet a sors zivatarja
Tőle messze sodra el.

Marburg, 1840[1]

Az alföldi költőt a Dráva látványa hazájára emlékeztette. Versét valószínűleg a „régi hídról” (Glavni most) letekintve fogalmazhatta meg. A híd pár percnyi sétára található csak az egykori Dráva-laktanyától. Petőfi ott-tartózkodásakor mostani helyétől tíz méterrel nyugatabbra állt az akkori fahíd. Mai formáját 1913-ban nyerte el, amikor is a Trieszt és Bécs közötti megnövekedett közúti forgalom kiszolgálására modern, szélesebb átkelőhely készült.

1 Petőfi Sándor: *A Dráván.* (Forrás: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/petofi-sandor-DFB2/ifjukori-koltemenyek-DFB7/a-dravan-DFFA)

; MARIBOR

HR

Godine 1839. mladi se Petőfi u Šopronu prijavio u Gollnerovu 48. pješačku pukovniju, koja je krenula prema Tirolu, ali su u Grazu primili vijest da je pukovnija prebačena u Hrvatsku. Pjesnik slabog tjelesnog zdravlja, tada još adolescent, bio je toliko iscrpljen vojnim izazovima da se 1840. nije mogao pridružiti svojim suborcima koji su marširali prema Zagrebu, nego je najprije ostao na liječenju u Grazu, a nakon odlaska morao se zaustaviti u današnjem Mariboru, gdje se nekoliko dana odmarao u vojarni. Ne možemo sa sigurnošću znati u kojem je vojnom objektu bio smješten jer su u to vrijeme u funkciji bile dvije vojarne: vojska je od 1773. do 1859. bila smještena u zgradi ukinutog isusovačkog samostana, ali su od 1784. vojnici bili stacionirani i u bivšem minoritskom samostanu, tik uz rijeku, u tzv. vojarni Drava (Vojašniški trg 2A). Zgrada je i izvorno služila kao utvrda: u 11. stoljeću postavljena je s namjerom da zaustavi mađarske prodore sa zapada. Osim toga, čuvala je prijelaz preko Drave na trgovačkoj cesti izgrađenoj u antičko doba, koja je vodila preko Celja i Ptuja. Nakon reformi cara Josipa II. samostan je zatvoren, zgradu je preuzela vojska te je služila kao vojarna sve do 1927. godine, kada je prenamijenjena za stanovanje. Od 2004. do 2007. zgrada je bila prazna, a od 2007. počeo se stvarati prostor za kulturna događanja, pa je tako ovdje

Az 1912-es képeslap az új kőhíd építésének ideje alatt készült. Jól látható az előtérben a régi fahíd, amelyen Petőfi is állhatott.

Razglednica iz 1912. nastala tijekom gradnje novog kamenog mosta. U prvom planu jasno se vidi stari drveni most na kojem je vjerojatno stajao Petőfi.

Razglednica iz leta 1912, nastala med izgradnjo novega kamnitega mosta. V ospredju je dobro viden stari leseni most, na katerem je verjetno stal tudi Petőfi.

smješteno i novo kazalište lutaka. Iako nema točnih dokaza, vrlo je vjerojatno da je Petőfi kao vojnik boravio u ovoj zgradi na obali rijeke poznatoj kao Lent. Još jedan moguć dokaz tomu je i pjesma Na Dravi sačuvana u njegovu dnevniku, u kojoj lirsko ja gleda direktno u vodu.

Primi ovaj cvjetni vijenac
Hučnom pjenom svom,
Dravo! Stavi na obalu
Kada stigne k domu mom.

Tad već ostat će bez draži
I bez ukrasa,
Neće sipati ni bujna
rajskog miomirisa.

Pa kaži: takvo je srce
Što kuca za dom
Al' koje vihor sudbine
Nosi k svijetu dalekom.[1]

(Marburg, 1840.)

Pogled na rijeku Dravu podsjetio je pjesnika iz velike mađarske nizine na njegov zavičaj. Vjerojatno je svoju pjesmu pisao promatrajući rijeku sa „starog mosta" (Glavni „stari" most). Taj most udaljen je samo nekoliko minuta hoda od bivše vojarne Drava. Za vrijeme Petőfijeva boravka u vojarni, ondašnji drveni most stajao je svega deset metara zapadnije od svoje današnje lokacije. Svoj današnji oblik dobio je 1913. godine, kada je izgrađen moderniji, širi prijelaz preko rijeke zbog pojačanog cestovnog prometa između Trsta i Beča.

1 Sándor Petőfi: *Na Dravi*. Prepjev: Lea Kovács.

Az egykori Dráva-laktanya épülete Mariborban
Zgrada bivše vojarne u Mariboru
Nekdanja vojaška stavba v Mariboru

; MARIBOR

SI

Leta 1839 se je Petőfi, takrat še kot najstnik, v Sopronu na Madžarskem prijavil v Gollnerjev pehotni polk št. 48, s katerim so se odpravili na Tirolsko. Na poti pa so v Gradcu prejeli novico, da je bil polk premeščen na Hrvaško. Mladi pesnik šibkega telesnega zdravja je bil zaradi vojaških preizkušenj tako oslabljen, da se leta 1840 ni mogel pridružiti svojim tovarišem, ki so šli proti Zagrebu. Zdravil se je v Gradcu, potem pa se je moral ustaviti še v današnjem Mariboru, kjer je nekaj dni počival v vojašnici. Ni natančno znano, v katerem vojaškem objektu je bil nastanjen, saj sta v tem času v mestu delovali dve vojašnici: prva je bila v poslopju likvidiranega jezuitskega samostana, ki je med letoma 1773 in 1859 pripadalo vojski, od leta 1784 pa so bili vojaki nameščeni tudi v nekdanjem minoritskem samostanu, v tako imenovani vojašnici Drava, ki se nahaja tik ob reki (Vojašniški trg 2A).

Stavba je bila prvotno namenjena obrambi: v 11. stoletju naj bi ustavila madžarske vpade z zahoda. Poleg tega je varovala prehod čez Dravo na trgovski poti skozi Celje in Ptuj, ki je bila zgrajena že v antiki. Po reformah cesarja Jožefa II. so samostan zaprli, stavbo je zavzela vojska in jo uporabljala kot vojašnico do leta 1927, ko so v njej uredili stanovanja. Med letoma 2004 in 2007 je bila zapuščena, od leta 2007 dalje pa

je v njej kulturno prireditveni prostor in tudi novo lutkovno gledališče. Čeprav ni natančnih dokazov, je zelo verjetno, da je vojak Petőfi bival v tej obrečni stavbi, imenovani Lent. Tako lahko sklepamo tudi zato, ker je v njegovem dnevniku ohranjena pesem o Dravi, v kateri lirski subjekt opazuje reko.

V tvoje bučne valove
naj utone moj cvet,
Drava! Potuje naj s tabo
tja, kamor vrnem se spet.

Domov bo priplul ves ovel
in tožno zbledel,
njegov duh od rajskih vonjav
takrat ne bo več kipel.

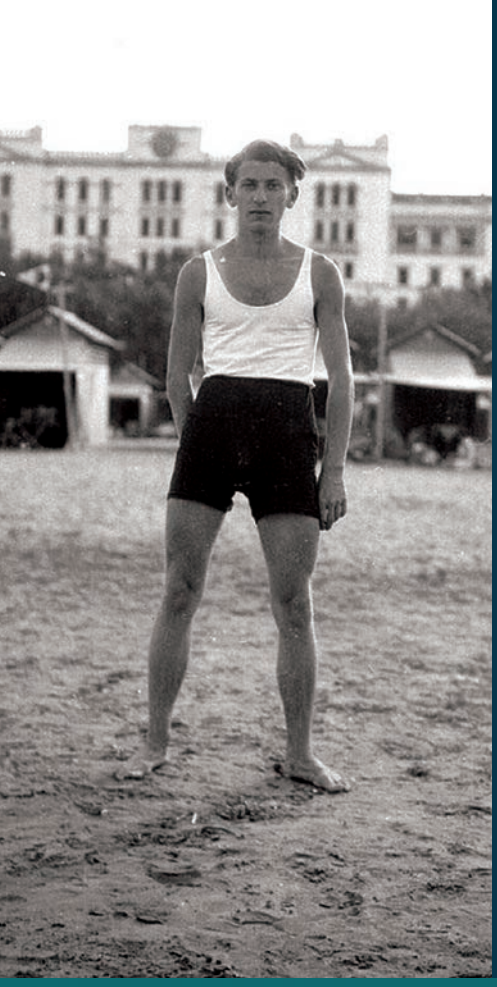
In povej: takšno je srce,
ki za dom gori,
saj usode vihar ponese
ga stran, daleč po sveti.

(Marburg, 1840)[1]

Pogled na Dravo je pesnika spominjal na domačo pokrajino. Verjetno je pesem napisal med tem, ko je opazoval s starega mostu (Glavni most). Most je od nekdanje dravske vojašnice oddaljen le nekaj minut hoje. Ko je bil tam Petőfi, je bil most še lesen in je stal deset metrov zahodneje od njegove današnje lege. Sedanjo podobo je dobil leta 1913, ko je bil zgrajen sodoben, širši prehod za povečan cestni promet med Trstom in Dunajem.

1 Sándor Petőfi: *Na Dravi.* Prevod: Nina Ambrožič.

RADNÓTI MIKLÓS

(1909–1944)

- Író, költő.
- Pisac, pjesnik.
- Pisatelj, pesnik.

; PIRAN

HU

Édesanyja születésekor meghalt, és tizenkétéves korában édesapját is elvesztette, így anyai nagybátyjához, Grosz Dezső vagyonos textilkereskedőhöz került. Sikeres érettségi vizsgáját követően, 1927 augusztusában gyámjával – a kor szokása szerint – tengerparti nyaralásra ment, amelyet Piranoban (Piran) töltöttek. Az utazásról fennmaradtak a költő jegyzetei is, illetve itt írta *Buono sera* című versét, de az utazás ihlethette a *Tájképek* ciklust, az *Alkonyat a tengerparton* és a *Piranói emlék* című költeményeket is. Radnóti mindig kötődött a sportokhoz, diákkorában kiváló atléta volt, több versenyen is érmet nyert, labdarúgásban is jeleskedett. Emellett már fiatalként is lírai érzékenységgel fordult az őt körülvevő világ felé. Naplójában például beszámol a pirani Szent György templom (Sv. Jure) keresztelőkápolnájában látott különleges feszületről, amelyet plasztikusan ír le, érezhetően megragadta a figyelmét. A feszület egy különleges gótikus mestermunka a 14. század elejéről, és restaurált formájában ma is megtekinthető ugyanazon a helyen. Valószínűsíthetően velencei mester alkotása, amely a ma már nem álló Szent Bernát kolostor (jelenleg a helyén a Bernardin hotelkomplexum található) számára készülhetett. Radnóti külön lerajzolta a kereszt különleges Y alakú formáját, amely a bibliai „jó és rossz tudás fáját” szimbolizálja. Ez a megjelenítés elterjedt volt az 1300–1400-as években (úgynevezett *crucifixus dolorosus*), és sajátossága a pirani feszületre is jellemző plasztikus ábrázolása Krisztus szenvedéseinek. Nem véletlen tehát, hogy megragadta a magyar költőt is a látványa, ugyanakkor jól példázza Radnóti egész életére és költészetére egyaránt jellemző poétikai látásmódját. Ezzel a tekintettel nézett a tengeröbölre is, és írta le itt született versében:

Mezítláb lépeget
a víz színén a hold,
bárkája mély ölén
hever a holt halász.

Megmerevedett két
fogsora mögött még
a kósza szélből ül
egy végső harapás.

Fölötte tapsoló
vitorla térdepel,
nyitott szemén ezüst
ködökből szőtt lepel.

Gyöngyöt izzad rajta
a már parányi hő
s testére hűvöset
lehell a hűs idő.[1]

(Piranói emlék, 1937.)

1 Radnóti Miklós: *Piranói emlék*, https://mek.oszk.hu/13600/13683/13683.htm#11

; PIRAN

HR

Majka Miklósa Radnótija umrla je tijekom poroda, a oca je izgubio u dobi od dvanaest godina pa ga je k sebi uzeo ujak, bogati trgovac tekstila Dezső Grosz. Nakon uspješno položene mature, u kolovozu 1927. godine sa svojim skrbnikom odlazi na ljetovanje – što je u to vrijeme bilo uobičajeno – u Piran. O tom putovanju sačuvani su i pjesnikovi zapisi. Ovdje je napisao svoju pjesmu *Buono sera*, a putovanje je možda bilo nadahnuće i za ciklus *Tájképek* (*Krajolici*) te pjesme *Alkonyat a tengerparton* (*Sumrak uz more*) i *Piranói emlék* (*Piranska uspomena*). Radnóti je oduvijek bio zaljubljenik u sport. Tijekom školskih dana bio je izvrstan sportaš, osvajao je medalje na nekoliko natjecanja, a isticao se i u nogometu. Osim toga, već kao mladić gleda na svijet s lirskim senzibilitetom. U svom dnevniku, primjerice, potanko opisuje neobično raspelo koje mu je privuklo pažnju u krstionici crkve sv. Jurja u Piranu. Raspelo je jedinstveno gotičko remek-djelo s početka 14. stoljeća, a danas se još uvijek može vidjeti u restauriranom obliku na istom mjestu. Vjerojatno je djelo nekog mletačkog majstora, koje je moglo biti izrađeno za samostan sv. Bernarda koji danas više ne postoji (na njegovu mjestu nalazi se Hotel Bernardin). Radnóti je u svoj dnevnik nacrtao i poseban oblik križa

A pirani Szent György templom feszülete, amelyet naplójában Radnóti Miklós is leír.

Raspelo u crkvi svetog Jurja u Piranu koje Miklós Radnóti opisuje u svom dnevniku.

Razpelo cerkve sv. Jurija v Piranu, ki ga v svojem dnevniku opisuje tudi Miklós Radnóti

u obliku slova Y koji simbolizira biblijsko „stablo spoznaje dobra i zla”. Piransko raspelo primjer je tzv. *crucifixus dolorosus*, plastičnog prikaza Kristove muke koji je bio rasprostranjen u 14. i 15. stoljeću. Stoga nije slučajno da je ovaj prizor toliko zaokupio mađarskog pjesnika. On ujedno dobro oprimjeruje Radnótijev pjesnički pogled na svijet, karakterističan za cijeli njegov život i pjesništvo. Tim je pogledom promatrao i Piranski zaljev te ga opisao u sljedećoj pjesmi:

Bosonog koraca
Mjesec ponad vode,
u naručju barke
mrtvi ribar leži.

Iza ukočenih
dvaju niza zuba
sjedi zadnji ugriz
razuzdana vjetra.

Nad njim kleči jedro,
oči otvorene
prekriva mu veo
magle posrebrene.

Tijelo mu se rosi
toplinom već slabom
dok studen ga hladi
sve mrzlijim dahom.[1]

(Piranska uspomena, 1937)

1 Prepjev: Lea Kovács

A pirani Szent György templom keresztelőkápolnája – kívülről.

Krstionica crkve sv. Jurja u Piranu – izvana.

Krstilnica cerkve sv. Jurija v Piranu – od zunaj.

; PIRAN

SI

Miklóseva mama je umrla že ob rojstvu, pri dvanajstih pa je izgubil tudi očeta, zato ga je k sebi vzel stric po materini strani Dezső Grosz, bogat trgovec s tekstilom. Ker je bila v tistih časih tradicija, da so šli učenci kot nagrada za uspešno opravljeno maturo na morje, je avgusta 1927 Radnóti s skrbnikom preživel par dni v Piranu. Tam je napisal pesem z naslovom *Buono sera*, potovanje pa je navdihnilo še njegovo pesem *Piranói emlék* (*Piranski spomini*) in morda celo cikel *Tájképek* (*Pokrajine*) ter pesem *Alkonyat a tengerparton* (*Somrak ob morju*). Radnóti se je odlikoval na več področjih. Vedno se je navduševal nad športom, kot dijak je bil odličen atlet in dobitnik mnogih kolajn, zanimal pa se je tudi za nogomet. Bil pa je tudi nadarjen pisatelj. Že v mladosti na svet gledal z lirsko rahločutnostjo. To se jasno odraža v njegovem dnevniku, kjer je med drugim pisal o posebnem razpelu, ki ga je videl pri stranskem oltarju cerkve Sv. Jurija v Piranu in ga, očitno prevzet, podrobno opisal. To razpelo je gotska umetnina iz začetka 14. stoletja. V svoji restavrirani obliki si ga je mogoče na istem mestu ogledati še danes. Verjetno je delo beneškega mojstra, morda narejeno za samostan sv. Bernarda, ki dandanes ne obstaja več, na njegovem mestu pa stoji hotel Bernandin. Križ v obliki črke Y simbolizira svetopisemsko drevo spoznanja dobrega in hudega; to posebno obliko je Radnóti tudi narisal v svoj dnevnik. Piransko razpelo je t.i. *crucifixus dolorosus*; gre za poseben stil prikazovanja razpela iz 14. in 15. stoletja, katerega bistvo je nazorna ponazoritev Jezusovega trpljenja. Zato ni naključje, da je ta prizor madžarskega pesnika tako prevzel. Njegov živ opis ponazarja njegov pesniški pogled na svet, značilen tako za njegovo življenje kot poezijo. S tem pogledom je opazoval tudi Piranski zaliv in ga opisal v pesmi *Piranói emlék* (*Piranski spomin*):

Čez sivo morje
mesec bos hiti,
v naročju barke
mrtev ribič spi.

Nemirno jadro
plahuta v vrveh,
mrtvaški prt megle
je stkan v očeh.

Blešči se v mraku
zob kamniti niz,
otrpnil v vetru
zadnji je ugriz.

Srebrni, slatni znoj
hlapi z nočjo
in hladno vreme lije
hlad v telo.

1937.[1]

1 Miklós Radnóti: Razglednice, *Izbrane pesmi*. Prev. Jože Hradil, Kajetan Kovič. 31.

; HELYNÉVMUTATÓ
; KAZALO IMENA MJESTA
; INDEKS KRAJEVNIH IMEN

HU	HR	SI	
Abbázia	Opatija		41–43, 49–59
Alsódomború	Donja Dubrava		61–65
Csáktornya	Čakovec		61–65
Csezmice	Čazma		23–29
Dubrovnik (Raguza)	Dubrovnik		49–59
Fiume	Rijeka / Reka		19–21, 31–35, 49–59
Fuzsine	Fužine		37–39
Korčula (Curzola)	Korčula		49–59
Kuršanec (Zrínyifalva)	Kuršanec		61–65
Lovran (Laurana)	Lovran		19–21
Maribor (Marburg)	Maribor		83–87
Medvedgrad (Medvevár)	Medvedgrad (Zagreb – Remete)		23–29
Piran (Pirano)	Piran		89–93
Portorož (Porto Rosa)	Portorož		73–75
Šenkovec (Szentilona)	Šenkovec		61–65
Rohicsfürdő (Rohitsch-Sauerbrunn)	Rogaška Slatina		77–81
Vilenica-barlang	Vilenica (špilja / jama)		69–71
Zagreb	Zágráb		15–17, 23–29, 31–35, 45–47

; FORRÁSOK

; IZVORI

; VIRI

HORVÁTORSZÁG / HRVATSKA / HRVAŠKA

FEJTŐ Ferenc

Fejtő Ferenc 2008. *Érzelmes utazás.* Budapest: Kossuth Kiadó.

Fejtö Ferenc 2003. *Sentimentalno putovanje.* Prev. Xenia Detoni. Dubrovnik: University Press; Zagreb: Durieux.

Fejtő Ferenc 1935. Zágrábi utinapló. *Nyugat*, 28. 11.sz.: 351–361.

Ćurković-Major, Franciska; Katalinić, Kristina; Mann Jolán (ur./szerk.) 2019. *Zagrebe, ti si moj rodni grad... Simpozij u spomen na Ferenca Fejtöa,* Zagreb, 12-13. listopada 2018. / *Szülővárosom vagy, Zágráb... Szimpózium Fejtő Ferenc emlékére*, Zágráb, 2018. október 12-13. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Ćurković-Major Franciska 2002. Zágráb képe Fejtő Ferenc érzelmes utazás című regényében. *Tiszatáj* 56: 77-88. (https://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/504/)

FESZTY Árpád

Ágoston Gergely 2017. *Feszty Árpád utolsó napjainak krónikája.* (előadás)

Görbe Márk 2020. *Feszty Árpád.* Ópusztaszer: Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark Nonprofit Kiadó.

https://budapestaukcio.hu/feszty-arpad/festo

https://www.hetedhetorszag.hu/horvatorszag/lovran

https://www.opera.hu/hu/feszty-bar/

Janus PANNONIUS (Ivan ČESMIČKI)

Lator László (szerk.) 1982. *Janus Pannonius, Magyarországi humanisták.* Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.

Benedek Marcell (főszerk.) 1963. *Magyar Irodalmi Lexikon.* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Klaniczay Tibor (szerk.) 1964. *A magyar irodalom története 1600-ig.* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Marijanović, Stanislav (ur.) 1994. *Elegije i epigrami Jan Panonije Vitez.* Vinkovci: Privlačica.

https://varak.hu/latnivalo/index/1197-Zagrab-Medvevar-Medvedgrad/

https://medvedgrad.eu

https://mult-kor.hu/20081022_ujratemettek_janus_pannonius_maradvanyait

https://www.palosepiteszet.hu/kulfoldi-kolostorok/horvatorszag/zagrab-remete/

https://hr.wikipedia.org/wiki/Medvedgrad

https://www.zuparemete.net/zupa.php

JÓKAI Mór

Ćurkovic-Major Franciska 2022. *Horvát motívumok a magyar irodalomban.* Zágráb: Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa.

https://www.zgportal.com/zginfo/bundek-gradski-park-i-jezero-omiljeno-zagrebacko-setaliste-i-kupaliste/

https://www.infozagreb.hr/istrazi-zagreb/atrakcije/parkovi/bundek&lang=hr

https://rijekaheritage.org/hr/kj/hoteleuropa

https://www.kulhonimagyarok.hu/programok/julianus-program/europa/horvatorszag/jokai-mor-emlektabla-fiume/

https://lanterna-magazin.net/2022/01/14/hotel-europa-najveci-rijecki-hotel-2022/

LEHOCZKY Tivadar

https://mult-kor.hu/cikk.php?id=14035&print=1

https://hu.wikipedia.org/wiki/Lehoczky_Tivadar

https://lehoczkyintezet.uz.ua/nevadonk/

MÓRA Ferenc

Móra Ferenc 1994. *Ének a búzamezőkről.* Budapest: Unikornis Kiadó.

http://vasanska.net/povijest/

https://www.liburnia.hr/hr/blog/culture-art/povijesne-licnosti-opatija

https://cverglablog.blogspot.com/2021/10/opatija-villa-jeanette.html

PETŐFI Sándor

Književni Muzej "Petőfi"i Institut za Književnost i Teatrologiju (ur.) 1973. *Sándor Petőfi. Izložba u spomen 150. obljetnice rođenja velikoga mađarskog pjesnika.* Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenska akademije.

Knežević, Snješka 2011. *Zagreb: Grad, memorija, art.* Zagreb: Meandarmedia.

https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/hrvatsko-vijece-za-kulturna-dobra/biljeske-sa-sjednica-21998/21998

https://www.kulturpunkt.hr/content/kronika-jednog-propadanja

https://hrcak.srce.hr/broj/6073: Petrinjska ulica u Zagrebu (str. 322-335.)

https://www.vintagezagreb.net/stories/4e692c96-d21e-1c1e-e139-7b1bfaeba341

SZABÓ Lőrinc

Szabó Lőrinc 2000. *Tücsökzene 1. Rajzok egy élet tájairól 1945-1957.* Budapest: Osiris Kiadó.

Domokos Mátyás (szerk.) *Szabó Lőrinc összes versei I-II.* Budapest: Osiris Kiadó.

Ćurkovic-Major Franciska 2010. *Szabó Lőrinc kelet-adriai utazásai.* Miskolc: Miskolci Egyetem BTK Szabó Lőrinc Kutatóhely. (doktori disszertáció)

Kabdebó Lóránt (bev. jegyz.) 1989. *Harminchat év – Szabó Lőrinc és felesége levelezése 1921–1944.* Budapest: Magvető Könyvkiadó.

https://www.kulhonimagyarok.hu/kategoria/programok/julianus-program/europa/horvatorszag

Ćurković-Major, Franciska 2007. Oleandri i cvrčci: Putovanja Lőrinca Szabóa po istočnom Jadranu. *Dubrovnik: Časopis za književnost, nauku i umjetnost* 292-321.

Ćurković-Major Franciska 2022. *Horvát motívumok a magyar irodalomban.* Zágráb: Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa.

https://krk.szabolorinc.hu/

https://sites.google.com/site/szabolorinckoelteszete/

http://www.opatija.net/en/history

https://www.liburnia.hr/hr/blog/culture-art/povijesne-licnosti-opatija

https://ujkor.hu/content/nyaralas-es-furdoelet-magyarok-az-adrian-19-szazadban

ZRÍNYI Miklós (Nikola VII. ZRINSKI)

Korunek, Marijana 2013. *Pavlinski samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski* (kézirat – a szerző engedélyével).

Korunek, Marijana 2016. *Obitelj Knežević i obnova nekadašnjeg čakovečkog pavlinskog samostana početkom 19. st.* (http://dx.doi.org/10.17018/portal.2016.14)

SZLOVÉNIA / SLOVENIJA / SLOVENIJA

ESTERHÁZY Péter

https://vilenica.si/

https://www.visitkras.info/jama-vilenica

https://sl.wikipedia.org/wiki/Vilenica

KERTÉSZ Imre

https://hu.wikipedia.org/wiki/Kert%C3%A9sz_Imre_(%C3%ADr%C3%B3)

https://www.kerteszintezet.hu/kertesz-imre/kertesz-imre-eletrajz/v/23/

MIKSZÁTH Kálmán

Barta János 1977. Gárdonyi Géza szerelmi lírájáról II. *Irodalomtörténeti Közlemények* 81./3. 342–354.

Farkas József György 2018. Magyar emlékek nyomában: Mikszáth Kálmán - Rogaska Slatina (sic!), *Ma7*, 2018. május 9. https://ma7.sk/kavezo/a-magyar-emlekek-nyomaban-mikszath-kalman-n-rogaska-slatina

Gárdonyi Géza: *Rohics*, https://mek.oszk.hu/10800/10896/10896.htm#46

Kepéné Bihar Mária; Lendvai Kepe Zoltán

2017. Magyar Értékek Tárháza: magyar emlékek nyomában Rogaška Slatinán. *Népujság*, 2017. február 1. https://www.nepujsag.net/horizont/2286-magyar-%C3%A9rt%C3%A9kekt%C3%A1rh%C3%A1za-magyar-eml%C3%A9kek-nyom%C3%A1banroga%C5%A1ka-slatin%C3%A1n.html

https://sl.wikipedia.org/wiki/Zdravili%C5%A1ki_dom

PETŐFI Sándor

Kepéné Bihar Mária; Lendvai Kepe Zoltán 2017. Magyar Értékek Tárháza: Mit keresett Petőfi Mariborban? *Népujság*, 2017. március 1. https://www.nepujsag.net/horizont/2442-magyar-%C3%A9rt%C3%A9kekt%C3%A1rh%C3%A1za-mit-keresettpet%C5%91fi-mariborban.html

Lešnik, Sabina 2013. *Stoletni mariborski glavni most, Gradnja 1909-1913, otvoritev 23. avgusta 1913, spremembe na mostu. Predstavitev fotografskega gradiva iz fondov in zbirk Pokrajinskega arhiva Maribor*, Maribor: Pokrajinski arhiv.

http://www.mariborart.si/spomenik/-/article-display/stari-most-nekdanji-drzavni-most-

Petőfi Sándor: *A Dráván* https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/petofi-sandor-DFB2/ifjukori-koltemenyek-DFB7/a-dravan-DFFA/

https://www.visitmaribor.si/en/what-to-do/sights/4962-

https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavni_most,_Maribor

https://hu.wikipedia.org/wiki/Pet%C5%91fi_S%C3%A1ndor

https://sl.wikipedia.org/wiki/Minoritski_samostan_Maribor

RADNÓTI Miklós

Krähling Edit 2016. *Árnyékban éles fény vagy.* A Radnóti házaspár fényképei. Budapest: Jaffa.

Krähling Edit 2021. *Radnóti Miklós és Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattárában I-II.* Budapest: MTA.

Radnóti Miklós 1984. *Razglednice, Izbrane pesmi.* Prev. Jože Hradil, Kajetan Kovič. Pomurska založba: Murska Sobota; Državna založba Slovenije: Ljubljana.

https://radnoti.mtak.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/Radn%C3%B3ti_Mikl%C3%B3s

https://www.zupnija-piran.si/piranske-cerkve/zupnijski-muzej-sv-jurija#krizani

https://en.wikipedia.org/wiki/Forked_cross

; A KÉPEK FORRÁSA

; IZVORI SLIKA

; VIR FOTOGRAFIJ

HORVÁTORSZÁG / HRVATSKA / HRVAŠKA

[12] Térkép / Karta / [SLO]: Boris Dundović, 2023

FEJTŐ Ferenc

[14] Portré: a fényképet Dragutin Kremzir, Fejtő Ferenc Zágrábban élő unokaöccse bocsátotta rendelkezésünkre. / Portret: Fotografiju nam je ustupio Dragutin Kremzir, nećak Ferenca Fejtőa koji živi u Zagrebu / Portret nam je posredoval Dragutin Kremzir, v Zagrebu živeči nečak Ferenca Fejtője.

[14] Gundulićeva 49. (Boris Dundović, 2023)

[15] Ćurković-Major Franciska, ???

[16] Boris Dundović, 2023

[17] Ćurković-Major Franciska, Boris Dundović, 2018

FESZTY Árpád

[18] Feszty Árpád arcképe / Portret Árpáda Fesztyja / Portret Árpáda Fesztyja (Balogh Rudolf, *Vasárnapi Ujság*, 1912., évf. 59, sz. 13, p. 41.)

[18] Feszty-emléktábla, háttérben a Villa Flora / Spomen-ploča Fesztyju, Vila Flora u pozadini / Spominska plošča Fesztyja, Vila Flora v ozadju (Thaler Tamás, 2010, Wikimedia)

[19] Kiss Gabriella, 2019

[20, 21] Kiss Gabriella, 2022

Janus PANNONIUS (Ivan ČESMIČKI)

[22] Portré / Portret / Portret (Andrea Mantegna, *Portrait d'homme*, c. 1470, National Gallery of Art, Washington, Samuel Kress Collection, 1952, 2.5)

[22] A remetei pálos kolostor temploma egy 1288-as metszeten / Pavlinska samostanska crkva u Remetama na gravuri iz 1288. godine / [SLO] (Župa Remete, http://www.zuparemete.net/zupa.php, 20. 12. 2022.)

[24] Dr. Dénes József, https://djnaploja.wordpress.com/2021/01/02/zagrab-mellett-remete/, 2022-12-05

[25] Vedran Danko, Lice grada, https://licegrada.hr/na-danasnji-dan-od-rodendana-t-butine-do-pozara-na-gricu-1645/, 2022-12-05

[29] Vedran Anšak, 2021

JÓKAI Mór

[30] Portré / Portret / Portret (Fortepan, 40924)

[30] Az egykori szálloda épülete napjainkban / Zgrada nekadašnjeg hotela danas / Stavba nekdanjega hotela danes (Fred Romero, 2019, Wikimedia)

[32] Martina Poznić, 2023

[33] http://forum.lokalpatrioti-rijeka.com, 25. 2. 2023.

[34] Tamaskó Eszter, 2023

[35] http://forum.lokalpatrioti-rijeka.com, 25. 2. 2023.

LEHOCZKY Tivadar

[36] Portré / Portret / Portret (Lehoczky Tivadar 1907. *Munkács város uj monografiája.* Munkács: Grünstein Mór Kiadása.)

[36] Lehoczky Tivadar emléktáblája szülőháza falán / Spomen-ploča Tivadaru Lehoczkom na zidu njegove rodne kuće / Spominska plošča Tivadarja Lehoczkyja na steni njegove rojstne hiše (Tamaskó Eszter, 2023)

[37] Lehoczky Tivadar 1881. *Beregvármegye monographiája: 1. Általános rész.* Ungvár: Pollacsek Miksa Könyvnyomdája.

[38, 39] Tamaskó Eszter, 2023

MÓRA Ferenc

[40] Portré / Portret / Portret (Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Europeana)

[40] Az emléktábla 2007-ben / Spomen-ploča 2007. / Spominska plošča leta 2007 (Mahler Foundation, https://mahlerfoundation.org/mahler/locations/croatia/abbazia/villa-jeanette/, 20. 12. 2022.)

[42] A szerzők magántulajdona.

[43] Tamaskó Eszter, 2023

PETŐFI Sándor

[44] Portré / Portret / Portret: Petőfi Sándor 1848-ban, Barabás Miklós litográfiája / Sándor Petőfi 1848. godine, litografija Miklósa Barabása / [SLO] (ELTE Digitális Intézményi Tudástár)

[44] A Petőfi-emléktábla koszorúval / Spomen-ploča Sándoru Petőfiju s vijencem / Spominska plošča Sándorju Petőfiju (Kiss Gabriella, 2023)

[45] Kiss Gabriella, 2023

[46] Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, IPU-ADO-AL Arhiv Aleksander Laslo, Zbirka istraživačke dokumentacije

[47] A szerzők magántulajdona.

SZABÓ Lőrinc

[48] Porté / Portret / Portret (Rippl-Rónai József 1923-ban készült pasztellrajza / Pastelni crtež umjetnika Józsefa Rippl-Rónaija iz 1923. godine / Pastelna risba Józsefa Rippl-Rónaija iz leta 1923, Fine Arts in Hungary, https://www.hung-art.hu/frames-e.html?/english/r/rippl-ro/muvek/6/rippl604.html, 2022-11-28)

[48] Szabó Lőrinc emléktáblája Korculán / Spomen-ploča Lőrincu Szabóu na Korčuli / Spominska plošča Lőrincu Szabóju na Korčuli (Dr. Pinczés Sándor, 2011, Köztérkép)

[49] Turistička zajednica grada Rijeke

[50] www.dubrovnik-travel.net, 2022-12-07

[51] Sandra Merdžan, 2023

[54] www.szabolorinc.hu, 2022-12-07

[55] Dr. Pinczés Sándor, 2011, Köztérkép

ZRÍNYI Miklós

[60] Zrínyi arcképe a csáktornyai kastélymúzeumban / Portret Zrinskog u muzeju Starog grada u Čakovcu / Portret Zrinskega v grajskem muzeju v Čakovcu (Vito Radiković, 2023)

[60] A szentilonai pálos kolostor kápolnája ma / Kapela nekadašnjeg pavlinskog samostana danas / Kapela nekdanjega pavlinskega samostana danes (Vito Radiković, 2023)

[62, 63] Vito Radiković, 2023

[64, 65] Silverije, 2014, Wikimedia

SZLOVÉNIA / SLOVENIJA / SLOVENIJA

[66] Térkép / Karta / [SLO]: Boris Dundović, 2023

ESTERHÁZY PÉTER

[68] Portré...

;